De Tuin liefhebber

In de winter

Vakblad voor natuurlijk tuinieren • Nr. 4 • jaargang 2019 €4,50

Dave Storm hobbykassen

www.broeikassen.com

ook voor het slopen en afvoeren van uw oude kas!

Dave Storm Hobbykassen levert hobbykassen van oersterke kwaliteit waar u tientallen jaren plezier van zult beleven.

Doordat wij uitsluitend werken met gegalvaniseerd ijzer en aluminium kunt u verzekerd zijn van een supersterke constructie.

- *Hobbykassen (op maat)*
- *Kweektafels*
- *Rokers ruimte*
- *Diverse accessoires*

Zwartendijk 52b
2671 LL Naaldwijk

i www.broeikassen.com
e info@broeikassen.com

m 06 53 93 50 39

Campingsport Amsterdam
Alles voor uw camper, caravan, tent en tuinhuis.

Jan van Galenstraat 271
1056 BZ Amsterdam
Tel. : 020-6128911
E-mail : info@campingsportamsterdam.nl

Levering, installatie, reparatie en onderhoud van

Zonne-energie
Omvormers
Accu's
Digitenne
Gas Accessoires
Kooktoestellen
Koelkasten
Geisers
Gas & Petroleum Verwarming
12 Volt Verlichting

CAMPINGSPORT AMSTERDAM

www.campingsportamsterdam.nl

facebook

Openingstijden
Maandag en zondag: gesloten
Dinsdag t/m vrijdag: 09:00 - 18:00
Zaterdag: 09:00 - 16:00

ZELF MICROGROENTEN KWEKEN!

Ze zijn ontzettend gezond, lekker en gemakkelijk het hele jaarrond zelf te kweken: micro groenten! Ga zelf aan de slag met Buzzy Microgreens.

Buzzy Microgreens zijn groenten die je al in een heel jong stadium eet. Je eet ze als kiem (micro leaves) of als jonge scheut (baby leaves). Deze jonge plantjes bevatten nog alle voedingsstoffen die ze nodig hebben om te groeien en zijn daarom super gezond.

Ook zijn Buzzy Microgreens gemakkelijk zelf te kweken. Of je nu een tuin hebt of niet, je kweekt ze gemakkelijk het hele jaar door. Wat je nodig hebt is een bakje en wat aarde en binnen enkele dagen geniet je van deze heerlijke gezonde groenten.

DEZADEN
www.dezaden.nl

Doorgrond

Het AVVN heeft u veel te bieden. Zie voor alle mogelijkheden onze website www.avvn.nl

Hier vindt u informatie over allerlei interessante onderwerpen en ook onze twitter-, youtube- en facebookberichten.
Tevens kunt u zich er aanmelden voor onze digitale nieuwsbrieven.

Daarnaast vindt u op onze site een handige databank met veel gestelde groene vragen en praktische informatie over planten en tuinieren. Deze is exclusief toegankelijk voor onze lezers, daarom moet u hiervoor de volgende inlogcode gebruiken:

BIODIVERSITEIT

Als u met de code inlogt kunt u ook informatie vinden over de tuinhuisverzekering.

We gaan voor klare lucht

Overal in Nederland gebeurt het bij tijd en wijle: donkere wolken die zich samenpakken boven volkstuinen. Weerdiensten geven sinds deze herfst stormen die ons land treffen namen als Atiyah, Jan of Kitty. Ook de dreigende luchten boven volkstuinen kunnen we herkennen aan benamingen als herstructureringsplan of structuurvisie. Boven de Rotterdamse tuinparken hangt vanaf de zomer een bui die Strategische Verkenning Verstedelijking heet.

Het komt er op neer dat de gemeente voor 2040 de woningvoorraad uit wil breiden met 50.000 nieuwe woningen. Rotterdam telt zo'n 40 tuinparken en laat nou zo ongeveer de helft daarvan zich in het zoekgebied bevinden. Ze zijn daarmee potentiële bouwlocaties geworden. De Rotterdamse volkstuinders voelden zich compleet overvallen toen de verantwoordelijk wethouder dit omineuze plan bekend maakte via de media. Het bleek ook geen proefballonnetje, maar zou een serieuze eerste voorzet zijn voor planologische procedures. U kunt zich voorstellen dat dit bij duizenden betrokken huishoudens leidde tot onrust en onzekerheid over de toekomst. Hun tuinen, waar ze met ziel en zaligheid een groen paradijs van gemaakt hebben, blijken opeens op de tocht te staan.

Vanzelfsprekend staan wij onze verenigingen bij om de belangen van hun leden bij de gemeente voor het voetlicht te brengen en zich sterk te maken voor een robuuste maatschappelijke en ruimtelijke positie. De wethouder heeft met zijn bouwplannen een golf aan emoties opgeroepen en hij had zich beter moeten realiseren hoe belangrijk duurzame stabiliteit voor het volkstuinwezen is. Dit geheel in lijn met wat we hem al eerder aangaven: volkstuinverenigingen zijn gemeenschappen en zowel deze gemeenschappen als de volkstuinen zelf vragen langetermijnzorg.

Wij vinden dat in een verdichtende stad intensief beheerde groenvoorzieningen als volkstuinparken onmisbaar zijn. Dat gebruikers zelf hun (semi)openbare groen onderhouden, scheelt de gemeente een kostenpost én levert ontzettend veel winst op voor de kwaliteit van de leefomgeving en plezier en gezondheid voor iedereen, bezoekers inclusief, die van de volkstuinparken gebruik maakt. Boven de volkstuinen horen geen donderwolken te hangen, maar klare lucht en een uitnodigend zonnetje. We steunen de Rotterdamse volkstuinders, die nog flink aan de bak zullen moeten om dat duidelijk te maken.

RUUD GRONDEL
Voorzitter AVVN

Colofon

De Tuinliefhebber
102e jaargang, nr.4 2019
De Tuinliefhebber is een uitgave van het AVVN, de landelijke organisatie voor hobbytuinders. Het blad verschijnt vier keer per jaar: in een lente-, zomer-, herfst- en wintereditie. De Tuinliefhebber is gratis voor leden van aangesloten volkstuinverenigingen en bonden.

AVVN
Vogelvlinderweg 50
3544 NJ UTRECHT
E-mail: info@avvn.nl
Website: www.avvn.nl
Voor veel gestelde vragen, kijk op
kennistuin@avvn.nl (zonder www)
facebook.com/avvn.nl

Inlogcode Website:
Tot het verschijnen van de volgende Tuinliefhebber is de inlogcode van onze website www.avvn.nl: **BIODIVERSITEIT**

Leden- en abonnementenadministratie:
Adreswijzigingen: LET OP: Alleen als u zelf een abonnement hebt afgesloten kunt u uw adreswijziging doorgeven aan bovenstaand e-mailadres. In alle andere gevallen dient u uw adreswijziging door te geven aan de secretaris van uw tuinvereniging.
Abonnement (4 nummers): € 15,95
Een abonnement wordt automatisch verlengd tenzij 2 maanden voor beëindiging van het abonnementsjaar wordt opgezegd.

De Tuinliefhebber Redactie:
Cecile Kuipers
Vogelvlinderweg 50
3544 NJ UTRECHT
E-mail: tuinliefhebber@avvn.nl

Vormgeving en druk:
Maarten Molenaar, Dock35 Marketing,
Senefelder Misset, Doetinchem.

Advertentieacquisitie:
Virtúmedia
Postbus 595, 3700 AN Zeist
Contactpersoon: Yvonne van Veenendaal
Telefoon: (030) 3072249
yvanveenendaal@virtumedia.nl
Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie. ISSN: 1871-8388

Inhoud

De eerste bloeiers van het jaar. (Foto: Cecile Kuipers) (Inhoud achtergrondpagina sneeuwklok)

Op het moment dat u deze Tuinliefhebber in handen hebt, zitten we al weer in de donkere dagen voor Kerst. Op de tuinen is niet veel meer te doen, en bovendien is het er weinig aantrekkelijk: te nat, te koud, erg vroeg donker. In tegenstelling tot de Turkse tortel op cover kunnen wij lekker wegkruipen in ons warme huis: alle tijd om deze Tuinliefhebber van voren naar achteren uit te spellen, het tuinplan voor volgend jaar al vast uit te werken, zaden te bestellen, het internet af te struinen naar interessante tuinsites.
Voordat u zaden gaat bestellen, lees eerst eens het interview op pagina 24 met Lara Artz van Zaden en Zo, een kleinschalige zaadhandel in Lelystad. Alleen al de prachtige kleurige groenten op de foto's maken je hebberig. Door de kleine verpakkingen kun je bij haar voor een klein prijsje al gauw een leuk assortiment bestellen.
Een interessante website waar wij u graag mee kennis laten maken is waarneming.nl. Al heel veel Nederlanders geven hier hun natuurwaarnemingen door, hoe mooi zou het zijn als wij volkstuinders hier ook een bijdrage aan gaan leveren. Het zou een mooi beeld geven van de natuurwaarde van onze tuinen. Zie pagina 10.
En ga ook even naar pagina 12 voor het verslag van een bijzondere waarneming op een volkstuin in Lelystad.
Wat de bijen betreft, ook in deze uitgave vertelt Wankja Ferguson u weer hoe u bij het tuinieren rekening met ze kunt houden.

Wat er nog meer in deze Tuinliefhebber staat? Te veel om op te noemen, maar in ieder geval weer een gevarieerd geheel. Blader gauw verder, we wensen u veel leesplezier!

De redactie

Coverfoto: Turkse tortel (Foto: Martin van Genderen)

In dit **winter**nummer

06 Spruitjes
Of noem het kabouterkooltjes, dat klinkt vriendelijker en lekkerder!

10 Breng de biodiversiteit in beeld!
Een voorbeeld van samenwerking met andere groene organisaties

12 Bezoek op de tuin
Onze tuinen staan open voor allerlei gasten, sommige specialer dan andere.

18 Knolselderij
Daar kun je veel kanten mee op!

22 Zoemmm...buzzz...
Wat aandachtspunten in de winter met het oog op het voorjaar

24 Zaden en Zo
Kleine zakjes zaad van gewone én speciale groenten voor een klein prijsje

30 De Bijenakker
Een voorbeeld van samenwerking met andere groene organisaties

Elk nummer

3 Doorgrond
8 Natuurlijk
14 In de Ban van Fruit
16 Wist u
20 Met Martje de tuin in
27 Onder de loep
32 Van A tot Z
34 AVVN-nieuws
37 Buitengewoon
38 Voor de liefhebber
40 In de tuin van...
44 Smakelijk
47 Vraag het óns

Aan het blad kun je goed zoen dat spruiten tot de koolfamilie behoren. (Foto: Cecile Kuipers)

Spruitkool

Spruitkool behoort tot de familie van de kruisbloemigen. We noemen deze koolsoort meestal gewoon spruitjes. Bij sommigen roept dit woord misschien direct spruitjeslucht op. Veel mensen hadden als kind een hekel aan spruitjes, en zullen het hun kroost zelf niet gauw meer voorzetten. Maar het kan geen kwaad ze alsnog weer eens te proeven. Het bittere van vroeger is er een beetje 'uitgeteeld'. En spruiten worden ook nog eens milder van smaak als de vorst er overheen gaat, het zetmeel wordt dan omgezet in suikers.
Een trucje om ze je kinderen voor te zetten: als je de spruitjes kabouterkooltjes noemt, worden ze direct een stuk interessanter, aantrekkelijker en lekkerder!

DOOR: **EVERT MUNTSLAG**

Oorspronkelijk komt de spruitkool uit het Middellandse Zeegebied, daar werd de spruit (Brassica oleracea var. gemmiflora) al eeuwen geteeld. De Romeinen introduceerden die vervolgens in België. Aanvankelijk bleef de cultuur beperkt tot privétuinen, maar later werd het een commercieel gewas, dat vanaf de Middeleeuwen grootschalig werd geteeld in de streek rond Brussel. De Engelse benaming *Brussels sprouts* en het Duitse *Brusseler Kohl* herinneren hier nog aan.

Typering

Spruitkool is een niet volledig winterharde plant, dat wil zeggen dat hij niet tegen zware vorst (min 7 à 8 ^{0}C of kouder) kan, vooral niet als je hem topt. Qua teelt past hij goed in ons koele, vochtige klimaat. Afhankelijk van het ras wordt hij 60 – 120 cm hoog. De plant heeft een lange, opstaande stengel met de bladeren eromheen gerangschikt. De spruitjes, vaste minikooltjes (de okselknoppen), verschijnen in het najaar, maar ze springen open als je te lang wacht met oogsten.

Bodem, bodembewerking en bemesting

Zavelgrond (zand met klei) en lichte kleigrond met een losse structuur en goede waterhuishouding zijn het meest geschikt. Spruiten houden van licht-alkalische grond, concreet een pH-waarde van 6 - 7,5. Te zure grond maakt succesvolle teelt onmogelijk, in dat geval is het vooraf strooien van tuinkalk de oplossing. Ook ongeschikt voor de teelt zijn zeer lichte zandgronden en zware klei.
Zandgrond is dus niet ideaal, maar met bemesting toch het proberen waard. Kies dan hoogstammige rassen zoals Igor F1 en Amaroso F1. Net als andere koolsoorten verbruikt de spruitkool gedurende het hele groeiseizoen veel voedingstoffen. Voorafgaand aan de teelt kun je de grond verbeteren door er in de herfst organisch materiaal zoals compost en verteerde stalmest door te werken.

Spit de grond voor het planten niet meer om. Vier weken voor het uitplanten kun je nog wel snelwerkende organische mest geven met een dosering van 50 gram per m^2. Gedurende het groeiseizoen mest je niet meer bij, want met stikstof overvoerde planten resulteren in een te weelderige groei, de planten vallen om, worden gevoeliger voor ziektes of krijgen losse spruiten. De essentie bij deze teelt is dat spruitkool traag moet groeien om spruitvorming mogelijk te maken, het liefst het hele seizoen door rustig en gelijkmatig.

Zaaien en uitplanten

Eind maart, begin april is de tijd om spruitjes te zaaien. Dat kan in een bak, daarna verspenen en afharden. Bij de hybride F1 krijg je weinig zaden per pakje en dan kun je het beste elk zaadje direct in een apart potje plaatsen. Het zaad komt na 8-10 dagen op, ga uit van 8 weken voordat je buiten kan uitplanten. De tijd van uitplanten is dus eind mei tot half juni. Kies voor het uitplanten in de volle grond de beste zaailingen uit, wat je weg doet zijn de zaailingen met weinig haarwortels, met bladvervormingen en zonder eindknop, dus plantjes waarvan de boventop ontbreekt. Zet de plant tot het hart (waar het blad begint) in de grond en begiet daarna gelijk. Geef ze een onderlinge afstand van 50 x 50 cm, zeker niet dichter op elkaar. De plant maakt grote bladeren en er moet lucht tussen de plant kunnen circuleren. Start de teelt op tijd, spruiten hebben een lange groeiperiode. Hoe later gestart hoe geringer de opbrengst.

Verzorging

Beperk tijdens een droge zomer het water geven, begiet om de spruitzetting te bevorderen alleen in de droge perioden van september. Je kunt eventueel de plant half september toppen om de oogst te vervroegen, de spruiten groeien dan gelijkmatig uit. Let wel: getopte spruitplanten hebben meer last van vorst, oogst die planten dan voor de winter. Verwijder bij het oogsten altijd de losse spruiten en vergeelde bladeren.

Rassen

Er is een groot aantal rassen, in grote lijnen gaat het om de oude zaadvaste en de nieuwe F1-hybriden en het onderscheid: de korte, stevige, gedrongen en de hogere groeiende, minder stevige rassen.

Een van oudsher bekende combinatie: spruiten met kastanjes.

De oude zaadvaste rassen: hierbij is sprake van piramidale spruitzetting van onder naar boven. De oogst valt over een lange periode. Op de stengel zitten zowel de kleinere als de groot uitgegroeide spruiten. In praktische zin heb je dus een langere oogstperiode, maar een lagere opbrengst dan met hybriderassen. Qua vorm zijn de spruiten meer afgeplat en er is een grotere kans op losse spruiten. Dit type spruitjes heeft een sterke smaak. Rassen: Rosny, Roodnerf en Groninger.

De nieuwe F1-hybriden: het aanbod hiervan is het grootst.. Hybriderassen zijn sinds 1970 gangbaar. De spruitzetting is cilindrisch, de spruiten geven in een keer een piek met hoge opbrengst. Je kunt dus eenmalig maar veel plukken en je krijgt gelijkvormiger ronde kooltjes, die niet zo gauw los worden. Ook zijn ze milder van smaak. Rassen: Crispus F1(knolvoetresistent) en Boswerth F1 (hoge ziekteresistentie).

De lage stevige rassen zoals Early Half Tall en Seven Hills moeten bij voorkeur op vruchtbare gronden geteeld en ze vragen een stevige bemesting.

De hoge, minder stevige rassen zoals Sofia (120 cm) kunnen op minder vruchtbare gronden geteeld worden. Ze groeien om een redelijke stengel te ontwikkelen in het begin heel langzaam (voorkomt dat ze omvallen). Boven werden nog Igor F1 en Amaroso F1 genoemd.

Oogst

Wacht niet te lang met oogsten, anders loop je het risico op losse spruiten: dat ze als het ware open springen. De maximale grootte is die van een fikse walnoot. Bedenk wel: spruiten geoogst tijdens de vorstperiode zijn thuis niet te bewaren. Oogst wat je direct gaat gebruiken. Begin de spruitjes van onderaf te snijden met een scherp mes of draai ze los van de stengel. De opbrengst kan variëren van 25 tot 80 kooltjes per struik. Mik op die 80, succes! ❋

Als je niet op tijd oogst krijg je losse spruiten: de knoppen lopen uit.

Spruitkool Boswerth (Foto's: Evert Muntslag)

Spruitkool Cryptus F1

Spruitkool Groninger (Foto: Cecile Kuipers)

Kattenstaart houdt van drassige bodem maar verdraagt ook droogte.

Ook gewone koninginnenkruid kan met zowel vocht als droogte overweg en is een goede bijen/vlinderplant.

In de tuin geïntegreerde en beplante wadi

Natuurlijk

Maak van je tuin een spons

Warmere zomers, kwakkelwinters, droogte en extreme regenbuien, kortom het weer wordt grilliger. Dat heeft natuurlijk ook gevolgen voor de tuin. De kunst is om met die veranderingen mee te bewegen. In plaats van een sproeisysteem aanleggen kun je er ook voor zorgen dat je tuin een spons wordt, waarbij de bodem bij regen meer vocht opneemt en dat daarna geleidelijk weer afstaat.

DOOR: **MACHTELD KLEES**

Veel problemen met wateroverlast ontstaan doordat het regenwater zo snel mogelijk via riolen, sloten en kanalen afgevoerd wordt, richting zee. Als het water geen gelegenheid krijgt om de bodem in te zakken, blijft de tuin last van de droogte houden, al viel er net een reusachtige bui. Bovendien wordt het dalende grondwaterpeil niet aangevuld. Grondwater is van belang voor de hele natuur om ons heen, denk maar aan de bomen maar ook voor de landbouw en als bescherming tegen de verzilting van de grond. Iedere tuin op zich is een druppel op de gloeiende plaat, maar het enorme oppervlak van alle tuinen bij elkaar kan heel veel verschil uitmaken.

Uitdroging voorkomen

De simpelste manier om water vast te houden is om ervoor te zorgen dat de bodem niet uitdroogt. Kale, zwarte grond droogt snel uit en kun je dus beter vermijden. Beplanting kan zodanig aangelegd worden dat er geen zwarte grond te zien is. Op open plekken kunnen bijvoorbeeld lage bodembedekkers gebruikt worden. Eventueel kun je de bodem ook bedekken met hout- of schorssnippers. Houd er daarbij wel rekening mee dat, door de toegenomen voedselrijkdom, soorten zoals brandnetels daar dankbaar gebruik van kunnen maken.

Organisch materiaal

Nog een eenvoudige manier om water vast te houden is om te zorgen voor meer organisch materiaal (humus) in de grond. Organisch materiaal neemt vocht op en staat het langzaam weer af. 1% organisch materiaal in de bodem kan 3-4 mm extra regen opnemen. Dat betekent dat er per m^2 3-4 liter extra water vastgehouden kan worden. 5% extra organische stof levert dus al 15-20 liter buffering per m^2 op, voldoende voor een flinke regenbui. Bovendien zorgt organisch materiaal ervoor dat de structuur verbetert en dat planten beter kunnen wortelen. Meer en diepere wortels zorgen ervoor dat de planten langer overleven bij droogte. De bodem verbeteren met organisch materiaal doe je door jaarlijks compost op te brengen en waar mogelijk het goed verteerbare blad tussen de planten te laten liggen. Het actieve bodemleven brengt het vanzelf dieper de bodem in. Ieder jaar herhalen zorgt op termijn voor een steeds humusrijkere bodem.

Een droge rivierbedding

In tuinen, maar ook in het openbaar groen, worden steeds meer wadi's aangelegd, buffers waar het regenwater naartoe stroomt en in de bodem weg kan zakken. De naam wadi is afgeleid van het Arabische woord voor droge rivierbedding. Een wadi is niet veel meer dan een lagere plek waar het regenwater gecontroleerd heen stroomt en kan infiltreren in de bodem. Dat kan een greppel zijn, een kuil of een glooiende laagte. Meestal ligt er een laag grind of grof zand op de bodem, zodat het water makkelijk weg kan zakken. Een wadi is heel geschikt om regenwater, bijvoorbeeld afkomstig van een afgekoppelde regenpijp, op te vangen.

Beplanting

De wadi kan in lange droge periodes flink uitdrogen en op andere momenten vol water staan. Die wisselende waterstand is een belangrijk verschil met een vijver waar de waterhoogte min of meer constant is. De planten moeten al deze wisselingen aankunnen. Vaak wordt een

Wadi in gemeentegroen, met planten die zowel vocht als droogte verdragen

Waterdoorlatende bestrating van steentjes met grind in weefpatroon

Grindgat als infiltratiesysteem (Foto's: Machteld Klees)

Over waterbuffering in de tuin

wadi ingezaaid met gras, maar je kunt de wadi ook beplanten.
Je zou het niet meteen verwachten, maar kattenstaart, een echte moerasplant, is behoorlijk droogtetolerant. De plant wordt dan wel minder hoog. Langs de sloot kan kattenstaart met gemak 1,5 m halen, op een droge plek kun je bloeiende miniplanten vinden van maar 20 cm.
Ook het wilde koninginnenkruid (*Eupatorium cannabinum*) kan goed met zowel droogte als vocht overweg.
De gekweekte *Eupatorium purpureum* is juist gevoelig voor verdroging. Zowel kattenstaart als koninginnenkruid zijn ook nog eens uitbundige bloeiers waar veel vlinders op af komen.
Gele lis is ook een taaie, al zal de bloei minder worden bij droogte. Heksenmelk, een wolfsmelkachtige die van nature in de uiterwaarden groeit, kan goed tegen de wisselende omstandigheden en weeft zich met wortelstokken door de overige begroeiing. Ook goed te proberen zijn vrouwenmantel, diverse *Persicaria's* en vochtminnende siergrassen, bijvoorbeeld lampenpoetsersgras.
Een wadi kan ook prima met wilgen beplant worden. Wilgen kunnen goed gesnoeid worden en zo op ieder gewenst formaat blijven. Door hun vroege bloei, waarbij de mannelijke katjes veel stuifmeel produceren, zijn het voor vroeg vliegende bijen heel waardevolle planten.
Een wadi met beplanting in plaats van gras is een aantrekkelijk én dynamisch geheel. In een extreem droge zomer bestaat de kans dat er planten uitvallen maar vanuit de wortels of als zaailing komen ze meestal terug zodra het weer regent. Een plek dus waar je je kunt laten verrassen.

Zorg dat de bodem bij regen meer vocht opneemt en dat daarna geleidelijk weer afstaat.

Infiltratie

Bestrating is reuzehandig als terras of pad. Alleen is het wel goed om na te denken wanneer bestrating nodig is en wanneer niet. Juist de overmatige bestrating van 'versteende' tuinen zorgt voor problemen. In plaats van aaneengesloten tegels kun je ook kiezen voor halfopen verharding. Een klassiek voorbeeld van halfopen verharding is grind. Voor paden zijn snippers van boomschors, perzikpitten of schelpen ook geschikt. Er bestaan speciale waterdoorlatende stenen maar je kunt ook heel goed bestrating zodanig open aanleggen dat het water ertussendoor kan. Bijvoorbeeld gelegd in een mooi vlechtpatroon, de tussenruimtes opgevuld met fijn grind of schelpen.

Waar geen plek is voor een wadi zijn er ook technische oplossingen om regenwater op te vangen, zoals kant en klare infiltratiesystemen. Dit kan bijvoorbeeld onder een terras aangelegd worden. Bij een infiltratiesysteem wordt het water in een soort ondergrondse bakken opgevangen en weer langzaam afgestaan aan de omgeving. De combinatie van waterdoorlatende verharding en een infiltratiesysteem kan een goede oplossing zijn bij een huis met weinig buitenruimte. Nadeel is wel dat deze systemen vrij prijzig zijn, maar gelukkig is het ook vrij eenvoudig zelf te maken. Hiervoor graaf je, bijvoorbeeld langs de randen van het terras of op een natte plek in de tuin een sleuf of gat en dat vul je met grof grind zoals hiervoor beschreven. Eventueel de zijkanten bekleden met anti-worteldoek, om te voorkomen dat er grond in spoelt. Het terras kan iets aflopend gelegd worden, zodat het water vanzelf de goede kant uit loopt. ❋

Distelvlinder vindt op het tuinbankje een zonnig plekje om zich op te warmen

Breng de **biodiversiteit** op de **tuinen in kaart** met **waarneming.nl**

Vrijwel dagelijks bereiken ons berichten met de teneur dat het slecht gaat met de biodiversiteit in Nederland. Een dramatisch verlies aan insectenrijkdom waaronder vlinders en wilde bijen, verschraling van bodemleven, minder soorten bloemplanten en vogels - vooral akker- en weidevogels - hebben het moeilijk.

DOOR: **HERMAN VROKLAGE**

Met name op het platteland is de situatie alarmerend, maar ook in het stedelijk gebied is nog genoeg te herwinnen. Natuurbehoud, ecologische verbindingen, natuurvriendelijke projecten zijn hard nodig om de bedreigde flora en fauna te helpen. In onze tuinen en op plaatsen van Samen Tuinieren, zoals volkstuinparken, dragen we ons steentje bij. Er zijn buitenlandse onderzoeken die aantonen dat in de stad de meeste biodiversiteit voorkomt op volkstuinen. In Nederland is nog niet zo'n onderzoek. We dénken wel - en in ieder geval hópen we het - dat we hier koploper zijn op het gebied van stedelijke biodiversiteit, maar harde bewijzen zijn er niet. Terwijl die harde bewijzen ons juist ongelooflijk op weg kunnen helpen om ons waardevolle groen te behouden en zelfs uit te breiden.

Meten is weten

Maar gelukkig hebben we de mogelijkheid binnen handbereik om nu eens een keer wel klip en klaar aan de samenleving duidelijk te maken hoe belangrijk onze tuinen zijn voor de biodiversiteit. Dat gaat via het project en de gelijknamige website **waarneming.nl**. Daarmee kunnen we precies de planten- en dierenwereld op onze tuinen in kaart brengen en kunnen we onze bijdrage aan een gezond en duurzaam Nederland aantonen.

Ab & Heleen

Ab is opgeleid tot groendocent om hoveniers op te leiden en doorgegroeid naar locatieleider van een MBO-vestiging van Wellantcollege. Hij deelt zijn groene passie met zijn vrouw Heleen, dochter van een bioloog, die zich in de laatste jaren heeft toegelegd op het waarnemen en vastleggen van groene data. Een mooie combi van informatie verzamelen, verwerken en kennis delen.

Samen tuinieren ze sinds 2017 bij Onze Vrije Tijd in Gorinchem, Ab is daar vicevoorzitter. Ab: "We ontdekten dat er een grote behoefte is aan kennis delen en leren van elkaar, dus geven we regelmatig lezingen, een cursus of excursie. Tevens waren we verrast over de rijkdom aan flora en fauna hier op de tuinen."

Op zaterdag 14 december bij het AVVN in Utrecht het hoe en wat van waarneming.nl

Heleen en Ab in hun volkstuin bij Onze Vrije Tijd, Gorinchem.

Honingbij op Caryopteris (Foto's: Cecile Kuipers)

Piamawants op schermbloem

Aziatisch lieveheersbeestje op wilg

Zweefvlieg op goudsbloem

De 'woeste' sluipvlieg op bonenkruid

"Mijn vrouw Heleen is intensief bezig met data te verzamelen van planten en dieren en deze data in de website waarneming.nl in te voeren. Zo ontstaat er een overzicht wat ergens zoal leeft. Waarom belangrijk? Onze tuinparken zijn uniek vanwege onder andere de biodiversiteit; we werken met veel groen en steeds meer diversiteit in planten, doen dat op verschillende manieren en zo ontstaan er veel biotopen; een leefplaats voor veel verschillende planten en dieren."

"De oprukkende 'ontwikkeling' is een bedreiging waardoor een biotoop een 'eiland' kan worden in een onnatuurlijk landschap of wellicht komt een tuinpark zelfs in gevaar door gemeentelijke bouwplannen. Via waarneming.nl brengen we de biodiversiteitswaarde in kaart – en wellicht kunnen we die zo ook vergroten. Daarmee moeten we dan naar buiten treden, naar de gemeente in ieder geval, waarmee we een extra argument hebben om aan te tonen dat we enorm belangrijk zijn voor de leefbaarheid van de stad."

Inventariseren gaat verrassend eenvoudig

Maar hoe doe je dat, inventariseren en monitoren op waarneming.nl? Ab: "Iedereen kan het, je hoeft zeker geen grote soortenkennis te hebben. Je kunt foto's uploaden en bijna altijd herkent het systeem de soorten." Ab en Heleen vertellen in hun presentatie hoe de website werkt en hoe je een gebied - bijvoorbeeld je tuinpark - aanmaakt, als dat al niet is gebeurd. De presentatie is hoogst interessant voor iedereen die bijvoorbeeld de soorten in de eigen tuin wil toevoegen, maar vanzelfsprekend ook voor liefhebbers die vanuit de vereniging de soorten in het algemeen groen willen toevoegen. "Je kunt na de presentatie dezelfde middag al aan de slag", aldus Ab.

De presentatie in kort bestek

- Wat is biodiversiteit en hoe staat het ermee?
- Waarom kan natuurwaarde een meerwaarde zijn? Wat kan ik ermee?
- Hoe werkt waarneming.nl? Stap voor stap gaan we ermee aan de slag.
- AVVN als netwerkorganisatie om kennisexpertise in beeld te krijgen; hoe kunnen we elkaar vinden als tuinliefhebbers?
- Tuinparken als bastion in een oprukkend onnatuurlijk landschap.

De bijeenkomst bijwonen?

De presentatie is op zaterdag 14 december van 10.30 tot ca. 12.15 uur in het Activiteiten en Informatiecentrum van het AVVN aan de Vogelvlinderweg 50, 3544 NJ Utrecht. Deelname is gratis voor leden van aangesloten AVVN-verenigingen en -bonden, abonnees van De Tuinliefhebber en vrienden van De Vriendenkring Natuurlijk Tuinieren. Het is wel absoluut noodzakelijk om je vooraf aan te melden. Doe dat in ieder geval voor 9 december op info@avvn.nl, maar wacht niet te lang want vol = vol. Geef behalve je naam ook door bij welke vereniging je tuiniert, dan wel of je abonnee of vriend(in) bent. Een paar dagen voor 14 december ontvang je de definitieve bevestiging die tevens toegangsbewijs is voor de presentatie. ❋

Bezoek op de tuin

In de Tuinliefhebber staan regelmatig volkstuinverenigingen die een of meer stippen op een lieveheersbeestje krijgen; als een soort, en zeker zo waardevol, alternatief voor een Michelinster. Het zijn clubs die, in het kader van het Keurmerk Natuurlijk Tuinieren veel doen op het gebied van 'het milieu': ze beheren hun volkstuinpark zo natuurlijk mogelijk en stimuleren hun leden op velerlei manieren om dat ook op hun tuin te doen. Je staat er vaak, soms met een beetje jalouzie, van te kijken wát ze allemaal doen! Op zulke tuinparken is het niet alleen goed tuinieren voor de leden maar ook voor dieren is het er goed toeven, dat kan niet anders.

DOOR: **PETER KOUWENHOVEN**

Ik heb een moestuin op het park van de Vereniging Milieuvriendelijk Tuinieren in Lelystad. Dat betekent dat kunstmest en chemisch-synthetische middelen tegen ziekten en plagen taboe zijn. Ons volkstuinpark ligt bijna midden in het bos, met rondom houtwallen met vaak grote bomen. Mooi, maar de ongewenste schaduw is weer een ander onderwerp. Van ons tuinpark van 3 ha is een derde groen: hagen, bosschages (onder andere met appels, mispels, hazelaars en meer) en gras. De rest is tuin.

Ook onze vereniging doet het een en ander om het dieren naar hun zin te maken. Zo plantten we voorjaar 2019 twee flinke bijenstroken in, hebben we een bijenstal en zijn er nogal wat leden met een of meer bijenkasten op de tuin. Overal hangen nestkasten en veel leden zaaien een hoekje bloemen-voor-insecten in op hun tuin.

Vooral door de ligging in het groen trekken we ook weleens andere dieren aan dan vogels tegen de rupsen, insecten voor de bestuiving en egels tegen de slakken. Op ons tuinpark kun je zo maar oog in oog staan met een vos of ree.

Vos

Vossen worden in onze omgeving niet bejaagd. Dat betekent dat ze minder schuw zijn dan wanneer er wel op ze geschoten wordt. Kom je 's avonds op de tuin, dan zie je ze af en toe. Mijn buren hadden een platte bak waarop de vos 's avonds graag lag omdat de bak de warmte langer vasthield. Deze jonge vos van de foto's was helemaal tam. Graag at hij de bakjes met kattenvoer leeg in de schuur van een van onze leden, die in het begin niet snapte hoe die bakjes zo snel leeg kwamen. Tot hij de vos, via een raampje, in en uit zijn schuurtje zag klauteren.

(Foto's van de vos: Mary Smulders)

Naast kattenbrokken houdt de vos ook wel van een vogeltje op zijn tijd.

Volgegeten zocht de vos daarna een lekker plekje in de zon. Niet verscholen maar gewoon zichtbaar voor iedere nieuwsgierige vossenkijker. Vaak lag hij op een hoopje zaagsel dat blijkbaar gemorst was tijdens het vullen van de legnesten van de kippen. Bij slecht weer lag hij/zij in een soort egelhuis, een halve ton met een gat in de rand voor de egel.

Ree

Met het vorderen van de herfst wordt het reeënbezoek aan ons complex, zeker als je een tuin in de rand hebt, steeds intensiever en in de winter zijn ze frequente bezoekers geworden. De afrastering rond ons tuinpark is blijkbaar een voor hen gemakkelijk te nemen barrière. Feilloos weten ze de plekken te vinden waar ze het gemakkelijkste binnen kunnen komen. Natuurlijk zijn ze welkom! Maar iets van spijt voel je toch als het blad van de snijbiet, dat in zachte winters - zoals die van de laatste jaren - gewoon doorgroeit, helemaal afgeritst wordt. Andijvie wordt afgegeten, bietenblad is foetsie en de bladeren van de winterbloemkool vinden ze blijkbaar een lekkernij. Ook het blad van de aardbeiplanten wordt met graagte gegeten. Je krijgt er ook wat voor terug: messcherpe hoefafdrukjes in de grond en dat vertedert dan wel weer. In het voorjaar vinden ze weer genoeg in de bossen rondom en in de zomer komen ze niet meer. ❋

Ook het ree is een regelmatige gast op de tuinen in Lelystad, maar dan alleen in de winter. (Foto: Pixabay)

Winterse klussen

In de moestuin is het rustig 's winters, maar dat geldt niet voor de fruittuin. Daar moet en kun je ook 's winters nog wel het een en ander doen.

DOOR: **JOKE VAN DEN BAN**

Snoei voor de groei begint, ergens in maart, aan het begin van een droge week.

Planten

December en januari zijn goede maanden om te planten. Ten eerste omdat in deze tijd veel bomen en struiken beschikbaar zijn. Dan is het mogelijk goede rassen te vinden, goed van smaak en weinig gevoelig voor ziekten en plagen.
Ten tweede, omdat de boom in de winter alle rust heeft om nieuwe wortels te vormen. De wortels van bomen en struiken groeien namelijk al wanneer de bodemtemperatuur boven de 6 °C is. Des te sterker kan de boom in het nieuwe groei-jaar gaan groeien. De grond moet natuurlijk wel geschikt zijn om te planten, niet te nat, voldoende luchtig en niet bevroren. Maar een hele natte herfst hebben we al een paar jaar niet meer gehad en veel vorst ook niet.

Bescherming tegen wintervorst

Na de oogst komen bomen en struiken tot rust. Na de bladval kunnen ze zich nu zo nodig verder wapenen tegen de kou door vocht te onttrekken aan cellen, waardoor deze niet snel kapotvriezen.

Wintervorst droogt uit. Straffe oosterwind doet dat ook, dus dan is de kans op schade nog groter. De meeste fruitgewassen zijn wel bestand tegen een vorst van -30 °C.
Uitzondering hierop zijn vijgen en bramen, en perenbomen op zwak groeiende onderstam (Kwee C). Vroeger leidde men wel nieuwe bramenstengels over de grond om deze in koude winters af te kunnen dekken. En vijgenbomen plantte men soms scheef in de grond om de (buigzame) takken naar de grond te kunnen duwen en dan onder te dekken. Boven de grond zullen niet beschermde gewassen afsterven, maar de wortels van bramen en vijgen blijven wel leven en in het voorjaar kunnen deze planten weer uitgroeien. Ongeveer 5 jaar geleden hadden we nog eens een hele stevige wintervorst. Toen zijn bijna alle vijgen boven de grond bevroren en duurde het een paar jaar tot deze weer op grootte waren en vruchten gaven.
Bij de peren in de beroepsfruitteelt wordt nog regelmatig compost tegen de onderstam aan gelegd als er vorst wordt voorspeld. Dat is voor een particulier ook goed te doen. In het voorjaar wordt de compost weer van de stam weggehaald en onder de boom verspreid.

Snoei

Bomen reageren op snoei door zo snel mogelijk gemaakte wonden af te sluiten. Dat kunnen ze het beste in de zomer, dan zijn ze actief. In het najaar, na de bladval, komen de bomen tot rust. Het is dan geen geschikte tijd om te snoeien. Bij mij begint de snoeitijd na de kortste dag, als de groei weer langzaam op gang kan komen. Het eerste snoei ik dan begin januari de kiwi. Deze plant kan stevig gaan bloeden als veel later gesnoeid wordt, met als gevolg soms lelijke snoeiwonden. Daarna is de druif aan de beurt. Als bij de druif na de snoei geen nachtvorst meer komt, gaat deze ook nogal bloeden. De plant gaat er niet dood van, maar goed lijkt het ook niet. Dat bloeden komt omdat de wortels al actief zijn en vocht opstuwen (worteldruk). Bij de wonden zijn deze planten niet bestand tegen de druk.
Appels, peren, bessen en andere fruitgewassen zijn het beste te snoeien voordat de groei begint, op een zonnige dag, met daarna een droge week, ergens in maart. Wonden hebben dan de tijd om af te sluiten voordat met regenweer schimmels de wonden infecteren! En voor de snoeier is het aangenaam weer! ❋

Bescherming van de stam tegen vraat

Hazen, konijnen, muizen, reeën, zelfs zwijnen kunnen van de bast van bomen eten en zo de bomen zwaar beschadigen. Er zijn wikkels en netjes te koop om bomen daartegen te beschermen Een mengsel van koemest, klei en waterglas helpt ook. Smeer dat met een stoffer op de bast van de boom.

Tegen vraat aan de schors worden fruitboomstammen wel ingesmeerd met een mengsel van klei, mest en waterglas. (Foto's: Joke van den Ban)

Vraatsporen aan lage appeltak, dader onbekend. (Foto: Cecile Kuipers)

(Foto: Cecile Kuipers)

WIST U Sinds 1943 WINTER

DOOR: **PETER KOUWENHOVEN**

Japanse duizendknoop

Japanse duizendknoop: hoe mooi ook, je kunt hem beter niet in je tuin hebben. (Foto: Cecile Kuipers)

Over invasieve exoten (planten en dieren die van elders in ons land terecht zijn gekomen) kun je regelmatig wat lezen. Het zijn planten en dieren die het bij ons 'uitstekend doen', vaak omdat ze geen natuurlijke vijanden (dieren) hebben, maar ook omdat onze winters de laatste jaren zachter zijn. Daardoor kunnen ze zich soms ongelimiteerd vermeerderen.

Er zijn ook allerlei planten die het bij ons goed doen. De reuzenberenklauw kent iedereen zo langzamerhand wel, maar de Japanse duizendknoop is veel minder bekend. Het is een aardige plant om ze zien en hij is nog eetbaar ook. Maar hij wortelt tot 4 meter diep, tast funderingen, leidingen en wegen aan en verspreidt zich gemakkelijk. In Engeland zijn huizen met Japanse duizendknoop in de tuin minder waard of onverkoopbaar. Er zijn beelden waarop een graafmachine een tuin metersdiep afgraaft om de plant maar kwijt te raken.

Het gekke is dat de plant in Nederland in tuincentra nog gewoon te koop is. Onvoorstelbaar! Als je bijvoorbeeld weet dat de planten niet op de composthoop mogen, dat materiaal dat je gebruikt hebt na het gebruik gereinigd moet worden, dat je besmette grond afgedekt moet vervoeren en dat je de plant niet mag maaien omdat de kans op verspreiding dan groter is, dan snap je dat het geen lekkere jongen is. Het is onbegrijpelijk dat er in ons land over het algemeen zo nonchalant op de aanwezigheid gereageerd wordt. Wat je kunt doen: knip de planten regelmatig af en doe de plantenresten in de grijze container. Maak je gereedschap schoon.

Kijk ook op
www.wur.nl/nl/artikel/Japanse-duizendknoop-Wat-kun-je-eraan-doen.htm.

Onderbroeken en bodemvruchtbaarheid

Bodemvruchtbaarheid kun je op verschillende manieren meten, maar tulpenboer Tom Groot heeft, samen met studenten van het Clusius College uit Hoorn, wel een heel bijzondere manier verzonnen: je begraaft katoenen onderbroeken in de grond en graaft die na een aantal maanden weer op. Zijn ze (bijna) helemaal verteerd (bij een gezond bodemleven duurt dat ongeveer 2 maanden) dan zit het met het bodemleven wel goed. Kun je hem - bij wijze van spreken - zo weer aantrekken, dan mankeert er van alles aan de grond. De katoenen onderbroeken bevatten koolstof waarmee bacteriën, schimmels en micro-organismen zich voeden. Valt de bodemvruchtbaarheid tegen? Organische mest stimuleert de ontwikkeling van een gezond bodemleven.

Natuurlijk zou dit ook een leuke 'wedstrijd' kunnen zijn op tuinenparken: Wie heeft de vruchtbaarste tuin? (Bron: Nieuwe Oogst)

Tijgermug

Tijgermug (Foto: Centers for Disease Control and Prevention)

Met de verandering van ons klimaat komen we planten en dieren in ons land tegen waar we nog nooit van gehoord hebben. Zo werd de tijgermug een paar jaar geleden ontdekt in Lelystad en ook op ons tuincomplex. De mug is meegekomen met banden uit China. Ook in Lucky Bamboo (een bosje bijeen gebonden bamboestengels in een potje) zijn eitjes aangetroffen. Op ons tuinpark is de mug twee seizoenen bestreden in regentonnen. Geadviseerd werd ook om regentonnen af te dekken, maar als rechtgeaarde tuinder weet je dat muggen maar een piepklein gaatje nodig hebben om eitjes af te kunnen zetten in het stilstaande water van een regenton. Bovendien vind je bij ons rondom het park ondiepe sloten en bandensporen (bosonderhoud met zware machines!), gevuld met water en dus genoeg geschikte broedplaatsen voor de mug. De bestrijding is daarom weer gestopt, ook omdat de kans dat de mug bij ons in Nederland ziekten (knokkelkoorts) overbrengt klein is. Er wordt echter wel onderzoek gedaan, mocht de mug toch schadelijker blijken dan nu gedacht wordt.

Mezenschade

U heeft in Wist u al eerder wat kunnen lezen over de schade, die mezen aanbrengen in de fruitteelt (en in fruitbomen op moestuinen!). Inmiddels hebben ze de smaak zo te pakken dat het om vele miljoenen schade gaat. Natuurlijk kennen we vruchteneters als spreeuwen en merels, maar mezen?

Mezen eten in de zomer vooral insecten. In de winter kunnen ze ook ander voedsel verteren. Vandaar dat je ze ziet hangen aan vetbollen, ze bezoeken potten met vogelpindakaas en smullen van pinda's, geregen aan een touwtje. Maar fruit? Het eetgedrag van dieren kan veranderen, dat blijkt hier ook maar weer eens uit. Jammer is het wel: ze nemen een paar pikjes en gaan naar de volgende vrucht. De aangepikte plek gaat snel rotten en de vrucht is waardeloos. Omdat de vruchten vaak in onrijpe toestand al aangepikt worden, zijn ze meestal ook nog niet lekker genoeg om er moes van te maken.
Overigens is dit jaar ook heel veel fruit verloren gegaan door wespenvraat. Ook door wespen aangetaste vruchten rotten snel weg, maar die vruchten lokken dan weer vlinders en met name de atalanta. Heb er nog nooit zoveel bij elkaar gezien als deze zomer!

Nog even terug naar de mezenschade: de provincies Gelderland, Zeeland en Noord-Brabant en mogelijk ook Noord-Holland keren met terugwerkende kracht de vergoeding voor de schade door mezen aan (zacht) fruit alsnog uit, nadat in 2015 alle provincies besloten hadden om de tegemoetkoming aan fruittelers bij schade door vogels af te bouwen. Voor het besluit om alsnog uit te keren was wel een rechtszaak nodig, die gewonnen werd door de telers!
Overigens gaat het 'maar' om 60% van de schade!
(Bron: Nieuwe Oogst).

Weer

We hebben alweer een bijzondere zomer achter de rug. Met maar liefst twee hittegolven en bij ons in Flevoland sneuvelde weerrecord na weerrecord. Nou is dat op zich niet zo bijzonder, omdat Flevoland als gebied - en dus ook de weermeting daar - nog niet zo oud is: de Noordoostpolder werd ongeveer 80 jaar geleden drooggelegd, Oostelijk Flevoland een kleine 65 jaar geleden en Zuidelijk Flevoland is nog een stuk jonger. Dat is natuurlijk wel wat anders dan 'het oude land' , zoals wij dat noemen en dat al vele, vele eeuwen bestaat.
Het weer is altijd onderwerp van gesprek geweest (en dat is het nog). Niet vreemd: een groot deel van de bevolking (agrarisch, vissers) was afhankelijk van het weer. Naast de 'echte' weerspreuken kennen we ook allerlei gezegdes die iets met het weer te maken hebben:

'Zich op glad ijs wagen/begeven': een onderwerp behandelen waar je niets vanaf weet.
'Niet over één nacht ijs gaan': je moet goed voorbereid zijn op wat je zegt of doet.
'Storm in een glas water': drukte maken om niks.
'Met alle winden meewaaien' betekent dat je geen eigen mening hebt.
En als laatste: 'Achter de wolken schijnt de zon'. Vaak is dat toch maar een schrale troost!

Op deze foto is duidelijk het verschil in knolvorming tussen kortloof en langloof te zien.

Knolselderij

Knolselderij is een veelzijdig product uit de tuin, misschien denkt u vooral aan erwtensoep, maar knolselderij past ook in andere soepen of rauw in salades (fijn raspen met wortel), in stamppot, gemengd met aardappelpuree. In schijven gebakken als chips is knolselderij ook heerlijk.

DOOR: **EVERT MUNTSLAG**

Knolselderij (*Apium graveolens var. Repaceum*) stamt af van wilde selderij en is nauw verwant aan blad- en bleekselderij. De plant maakt een knol aan die deels boven deels onder de grond groeit, maar natuurlijk ook loof net als zijn familieleden. Hij wordt 50 tot 80 cm hoog. Het gewicht van de knol varieert van 850 tot 1000 gr.

Twee typen

Er zijn twee hoofdgroepen: het kort- en het langlooftype.
Het langlooftype heeft veel en lang blad. Hij kan in mei op het land uitgezet worden en vormt pas later in het seizoen een kleinere knol. Dit type wordt het meest door de volkstuinders als pootgoed aangekocht. Het langlooftype behoeft een ruime plantafstand: 50 x 50 cm.

Het kortlooftype heeft minder en korter blad op zijn kruin. Dit type investeert meer in de knol dan in aanmaken van het loof. Hij kan al in maart - eerder dan de langloofvariant - op het land uitgezet worden en vormt sneller een (ook nog grotere) knol. U kunt hem dus vroeger in het seizoen oogsten. De plantafstand is 50 cm tussen de rijen en 40 cm in de rij.

Koopt u dus ergens knolselderijplantjes, dan koopt u doorgaans planten van het langlooftype, dan kiest u voor een ongewis resultaat, meestal valt de oogst tegen. U scoort soms de grootte van niet meer dan flink tennisbalformaat. Een beter alternatief is om zelf zaad te kopen van een sterk kortlooftype. Dat type steekt meer energie in de knol dan in het loof. Als u alle richtlijnen goed volgt is succes verzekerd.

Aanbevelenswaardige rassen

Er is een ruime keuze: Ibis (snelle groeier na 6 maanden oogstbaar), Monarch (forse, zeer vaste knollen, nauwelijks hol, geen last van groeischeuten), Neckerland (zeer productief), Cesar en Apia (snelle groeiers weinig schietgevoelig), Bergers Weisse Kugel, Prinz, en Ehud type Ceasar (sterk en bestand tegen doorschieten, oogstbaar ca. 10 weken na uitplanten).

Zaaien en uitplanten

Zaai binnenshuis in de periode medio februari/maart en zet maart/april over in de koude, onverwarmde kas. Zaai oppervlakkig, knolselderie is een lichtkiemer. Er zijn twee mogelijkheden: u strooit het zaad op de aarde en u bevochtigt dit. Of u strooit er een dunne

laag aarde overheen, waarna u bevochtigt. Bedekt u het zaad te diep onder aarde dan duurt het kiemen niet 3 weken maar een maand of zelfs langer. 17-20 °C is de ideale kiemtemperatuur. Na het zaaien mag de temperatuur zeker niet onder de 15 °C zakken, gebeurt dit toch dan is later doorschieten het gevolg.
Zijn de zaailingen groot genoeg, dan kunnen de grootste verspeend naar kleine potjes, verpotten stimuleert de latere knolvorming. Buiten uitplanten (bij vijf blaadjes) doet u half mei, uiterlijk eind mei. Bedenk dat knolselderij een lange groeiperiode heeft.

Locatie en grondsoort

Volle zon of halfschaduw is de uitgekiende plek voor knolselderie. Wat betreft de grondsoort kiest u bij voorkeur zwaardere grond die in de winter daarvóór is verrijkt met ondergespitte, fijn verkruimelde en vochthoudende verteerde stalmest en compost. Verse mest is ongeschikt omdat het blad dan te weelderig groeit en dat gaat ten koste van de knol. Te veel stikstof leidt tot een 'holle' knol. De grond moet een goede pH-waarde hebben, d.w.z. niet lager dan 6,5. Bekalk vooraf in de late herfst of in februari met 100 gram per m^2.
Op zandgrond is knolselderie moeilijk te telen, de plant vormt minder knol met meer water en er is ook een grotere kans op holle knollen.

Door een jonge plant weinig water te geven stimuleer je het maken van een goed wortelgestel.

De knol vormt zich deels boven, deels onder de grond.

Knolselderij kent een wisselteeltperiode van 4 à 5 jaar.

Verzorging

Geef de eerste weken na het uitplanten zo min mogelijk water, opdat de plant zijn eigen weg zoekt en diep kan wortelen. De knolselderie mag daarná nimmer droog staan, hij kan niet tegen watergebrek, veel bewateren voorkomt holle knollen. Het is zelfs zo dat als u ophoudt met gieten de wortelgroei stopt. Blijf zeker water geven als vanaf september de knol zich gaat vormen. Door water te blijven geven voorkomt u ook dat de knollen bruinig van schil worden, en van binnen week en vezelig van vlees. Een maand na het uitplanten moet u bijmesten met vinassekali, 30 gr per m^2. Bemest een tweede keer in de groeiperiode als er regen wordt verwacht. Blijft het droog, dan na het bemesten gelijk begieten. Overvloedig toedienen van vloeimest is nadelig; dat stimuleert de vorming van zijwortels.

Op de juiste afstand van 50 x 40 uitgepote plantjes

Laat het loof op de knol groeien, verwijder dit niet, zoals wel eens door sommigen geadviseerd wordt. Het groene blad is juist broodnodig voor het aanmaken van voedsel voor de knol, groen blad verwijderen resulteert in een minder dikke knol. Dat wilt u toch niet. Wat u wel moet doen is het weghalen van zijscheuten en de onderste bladeren die geknakt of vergeeld zijn. Deze actie dient zich met name aan wanneer in de maanden juli en augustus de knolvorming inzet. Blijf tot eind augustus rond de plant schoffelen opdat licht en lucht beter kunnen inwerken. Kerngedachte bij een succesvolle teelt is een gelijkmatig doorlopende groei, geen stagnatie maar ook geen groei-explosie. ❋

Met **Martje** de tuin in

De grote herfstklus is nog niet helemaal geklaard: we zijn nog steeds bezig met het planten van de bloembollen. Met 18.000 bollen hebben we natuurlijk ook heel wat te planten en zijn we er in het begin van de winter nog mee bezig. Maar ze moeten wel in de grond zitten voordat het echt koud wordt.

DOOR: **MARTJE VAN DEN BOSCH**

Als alle bollen in de grond zitten, brengen we een laag mulch aan, afkomstig van een boerenbedrijf uit de omgeving. Deze boer laat zijn mest persen. De natte fractie bevat de meeste voedingstoffen en die brengt hij aan op zijn land. De droge stof bevat weinig voedsel maar het is heel geschikt als mulchlaag. In plaats hiervan kun je ook heel goed compost gebruiken. Over alle borders strooi ik een dikke laag, zeker 7 centimeter. Door zo'n laag droogt de bodem minder snel uit en dat is met de droge zomers van de afgelopen twee jaar wel belangrijk. Het mulchen heeft nog meer voordelen: er komt minder snel onkruid in de afgedekte borders. Bovendien zal het organisch materiaal op den duur vermengd raken met de grond, waardoor de structuur van de bodem verbetert.

Tussen het dode blad bloeien al vroeg weer de sneeuwklokjes. (Foto: Cecile Kuipers)

Met vereende krachten wordt de gedroogde mest als mulch over de tuin verspreid. (Foto's: Martje van den Bosch)

Afdekken

Hoewel de winters de laatste jaren niet erg streng zijn geweest, dek ik een aantal planten toch af, ter bescherming tegen eventuele kou. Over de *Agapanthus* en *Alstroemeria's* gaat een dikke laag blad dat van de bomen in de tuin is gevallen. Deze laag moet er in het voorjaar wel weer vroeg vanaf, want het kan al snel gaan broeien of rotten. Bovendien komen er ook slakken op af. De vuurpijlen dek ik niet af, maar ik bind de bladeren bij elkaar. Zo komen ook deze planten beschermd de winter door.

Rozen

In het verleden dekte ik ook de rozen toe, bij het entpunt. Het aanbrengen van aarde (het aanaarden) moet het kwetsbare punt, waar de roos op de wilde onderstam geënt is, beschermen. Dat doe ik al een aantal jaren niet meer bij alle rozen. Met meer dan duizend rozen in de tuin scheelt dat veel werk. In het herfstnummer heb je

Door het afsterven van één van de Liriodendrons is de symmetrie verstoord.

kunnen lezen dat ik onlangs enkele rozen heb vervangen. Deze nieuwe rozen aard ik wel aan, zij hebben zich nog niet helemaal gesetteld en zijn daardoor kwetsbaarder. De rozen snoei ik nog niet. Het enige dat ik knip zijn de lange zwiepende takken van sommige rozen. Die takken kunnen bij harde wind ervoor zorgen dat de hele struik zich loswrikt uit de grond.

Kuipplanten

De kuipplanten die afgelopen zomer zo uitbundig hebben gebloeid staan in de kas en in een koele ruimte in huis. In de zomer krijgen ze rijkelijk water, maar nu heel spaarzaam. Over het algemeen geldt dat ze liever te droog dan te nat staan in de winter. Ik controleer alle kuipplanten geregeld. Alleen de bladhoudende exemplaren krijgen water als de grond waarin ze staan droog is. Als de zon schijnt, kan het ook in de winter achter glas snel warm worden. Spint en luis liggen dan op de loer, dus gaan de ramen zoveel mogelijk open.

Nadenken over vervangers

De winter biedt de mogelijkheid om na te denken over veranderingen in de tuin. Er staan twee exemplaren van *Liriodendron tulipifera 'Fastigiatum'* (de 'echte' tulpenboom), aan weerszijde van een ingang. Symmetrisch planten brengt risico's met zich mee, want wat moet ik doen, nu één er van dood is? Tijdens de droge en hete zomer heeft de ene boom schaduw gegeven aan de andere en heeft daarmee zelf het loodje gelegd. Het planten van een nieuw exemplaar is mogelijk maar misschien niet verstandig, gezien het feit dat er op die plek eentje dood gegaan is. De gezonde boom weghalen is voor mij geen denkbare optie. Maar niets doen ook niet want de symmetrie is verstoord. Een oplossing heb ik nog niet, maar ik denk erover na. Dat zullen we wellicht vaker moeten doen als het klimaat zo verandert zoals het zich nu laat aanzien.

Uitstapje

Begin februari ben ik de winter wel weer beu. Hoe fijn is het dan om al bloeiende planten te zien! Daarvoor kunnen we naar de sneeuwklokjesdagen van de Boschhoeve. Op donderdag 6, vrijdag 7 en zaterdag 8 februari van 10.00 tot 17.00 uur kun je sneeuwklokjes kijken en kopen. Diverse kwekers verkopen er planten, bollen en heesters. Adres: Boshoeve 3, 6874 NB Wolfheze (bij Arnhem). Voor meer informatie: www.boschhoeve.nl ❋

Uitgelicht:

Edgeworthia chrysantha 'Grandiflora'

Edgeworthia bloeit in een zachte winter al in januari met grote, opvallende gele bloemen op het kale hout. De bloemen zijn buisvormig en zitten in clusters aan heel korte stengeltjes. Deze kleine struik heet ook papierstruik. In China en Japan, waar de struik oorspronkelijk vandaan komt, maakte men papier van de bast. *Edgeworthia* groeit langzaam en bereikt een hoogte van ongeveer anderhalve meter en is daardoor voor kleinere tuinen ook zeer geschikt. Je hoeft hem dus niet te snoeien. Deze struik is redelijk winterhard maar houdt niet van natte voeten en wil graag een goed afwaterende grond en die condities zijn 's winters bij ons op de klei niet altijd voorhanden. *Edgeworthia* heeft heerlijk geurende bloemen, je ruikt ze al van verre. In de zomer zou je aan deze struik zo voorbij lopen, maar in de winter is het een blikvanger.
Hij is te koop bij o.a. 'De Botterhutte' in Halle (www.debotterhutte.nl) en tijdens de sneeuwklokjesdagen van de Boschhoeve in Wolfheze (www.boschhoeve.nl).

Zoeemmm… Buzzzz…

Honingbij op krokus (Foto's: Wankja Ferguson)

Nu al anticiperen op het volgend voorjaar: bollen planten en snoeien met beleid!

In februari komen de eerste hommelkoninginnen alweer uit de winterslaap, luid zoemend en zo zwaar dat ze nauwelijks van de grond lijken te kunnen komen gaan ze op zoek naar de eerste bloei. Was het voorheen zo dat de meeste hommels pas wakker werden als de eerste wilgen in maart gingen bloeien, nu worden sommige al wakker tijdens wat warme dagen daarvóór.

DOOR: **WANKJA FERGUSON**

Bolletjes voor bijen

Stinzenplanten gaan daardoor een belangrijker rol spelen. Ze bloeien vaak vroeger dan de meeste wilgensoorten. De meeste stinzenplanten komen van oorsprong uit Oost-Europa, ze zijn bij ons al een tijdje ingeburgerd. Krokussen, sterhycintjes, blauwe druifjes en zelfs sneeuwklokjes worden veel bezocht, ook door de al vroeg startende honingbijen. Later in het seizoen zijn ook andere bollen in trek, onze eigen inheemse kievietsbloem bijvoorbeeld, die graag op wat vochtiger plekken staat en ook lenteklokjes, zomerklokjes en vogelmelksoortjes zijn goede nectar en stuifmeelleveranciers. Honingbijen vliegen in het vroege voorjaar ook graag op de stinzenplant stinkend nieskruid (*Helleborus foetidus*).
Hebt u nog geen bolletjes in de tuin, u kunt ze vast nog net bestellen voordat de winter invalt. Wel de biobolletjes nemen, die zijn goed voor onze fauna!

Wilgen en hazelaars

Met de start van het wilgenbloeiseizoen komt er een groot aanbod van nectar en stuifmeel. Vrijwel alle bijensoorten die vroeg in het voorjaar vliegen maken er gebruik van en er zijn ook diverse gespecialiseerde soorten die exclusief van het stuifmeel van wilgen afhankelijk zijn. De grijze zandbij is zo'n stuifmeelspecialist. Mannetjes van deze bijensoorten zetten vaak geurvlaggetjes af op de wilgen om vrouwtjes te lokken.
Veel solitaire bijen kunnen niet erg ver vliegen vanaf hun nest, vaak minder dan 500 meter, en de kleinste soorten niet meer dan 100-150 meter. Als u alle wilgen in de buurt knot dan kunnen deze bijtjes daardoor moeite hebben om aan hun stuifmeel en nectar te komen. Het is dus verstandig wilgen niet allemaal tegelijk, maar gefaseerd te knotten: bijvoorbeeld 1 op de 3 takken. Kijk goed hoelang het duurt voordat een wilg na de bloei weer goed stuifmeel of nectar levert. Het eerste jaar na het knotten is dat vaak nog gering, het tweede jaar al meer.
Wist u dat wilgen mannelijke en vrouwelijke bloemen apart aan verschillende bomen hebben ? Dat heet eenhuizig. De mannelijke bloemen leveren stuifmeel en een heel klein beetje nec-

Vosje op de inheemse kievitsbloem

Aardhommel op stinkend nieskruid

Akkerhommel op mannelijke wilg

Voldoende nectar en stuifmeel is belangrijk voor de al vroeg in het jaar vliegende bijen

tar en zijn geel van kleur. De vrouwelijke bloemen leveren veel nectar en zijn groenig van kleur.

Ook hazelaars gaan een steeds belangrijker rol spelen nu de bijen vroeger in het seizoen op zoek gaan naar stuifmeel, met name de honingbijen willen er gebruik van maken. Bloeien én ook vrucht geven doen hazelaars pas op de wat oudere takken, van ongeveer een jaar of vijf. Snoei dus niet alle dikkere takken weg bij een verjongingsbeurt en let op dat het in de gemeente ook niet gebeurt. Maar al te vaak worden alle takken kort gezet en dan heb je enkele jaren geen bloei en geen vrucht. Bijen (en natuurlijk ook eekhoorns) zullen blij zijn als u de bloeiende takken behoudt.

Aandacht voor vlinders

Ook vlinders, met name de vlinders die als imago (volwassen vlinder) overwinteren, houden van bolletjes en zeer zeker van wilgen. Ze maken in het vroege voorjaar net als bijen driftig gebruik van deze nectarbronnen. Voor de sleedoornpage is er nog iets anders van groot belang. De sleedoornpage heeft haar eitjes in de herfst (augustus-september) afgezet in de oksels van de jonge takken van de sleedoorn. Daar overwinteren de eitjes, pas in het voorjaar komen de rupsjes uit, die dan van de bloemknoppen en het jonge blad gaan eten. Heeft u sleedoorn, dan is het van bijzonder belang om deze óók gefaseerd te snoeien in de winter (d.w.z. delen wel en delen niet). Anders kan geen sleedoornpage het overleven. En het zijn zulke mooie vlinders, die wilt u toch niet missen…

Plant als stinzenplant ook bosviooltjes, maarts- of hondsviooltjes aan onder uw struiken of bomen, wie weet lokt u daar de keizersmantel mee. Deze vlinder zet de eitjes af op een stammetje,

Honingbij verzamelt stuifmeel op hazelaar.

dáár waar vaste viooltjes te vinden zijn. De rupsjes van deze vlinder gaan na een nuchtere winter in het voorjaar van de viooltjes eten.❋

Eitje van de sleedoornpage in oksel van de tak

Lara heeft een voorliefde voor mooie kleurige groenten.

Zaden en zo

Vergeleken met andere, 'gewone' zaadverkopers in Nederland is Zaden en Zo uit Lelystad een heel bijzonder bedrijf! Niet alleen verkopen ze, naast de veel gezaaide soorten die bijna iedere moestuinder wel kent, ook zaden van vreemde, mooie en aparte gewassen. Bijzonder is ook dat de inhoud van de zakjes met zaden, kleiner is dan normaal, de prijzen zijn daarop overigens afgestemd. Je houdt dus aan het eind van het seizoen geen zaden over zodat je volgend seizoen weer met vers zaad aan de slag kunt. De Tuinliefhebber ging langs bij Lara Artz van Zaden en Zo.

DOOR: **PETER KOUWENHOVEN**

Zaden en Zo is niet gevestigd in een groot, glanzend pand op een bedrijventerrein, maar - heel gewoon - in een woonhuis. In de woonkamer, je kunt het bijna beter 'zadenkamer' noemen, staan langs de wanden grote rekken met bakken en verpakkingen vol zaden. Er is nog net ruimte in de woonkamer om er ook te kunnen wonen!

Lara is al uren aan het werk als ik, vroeg in de morgen, langskom. Logisch: in de winter en vroege lente komen de meeste bestellingen binnen. Ze maakt dagen van 's morgens zeven tot 's nachts 24.00 uur, maar dat is aan Lara niet te merken. Goedlachs en enthousiast, gezeten op de punt van haar stoel, vertelt ze over haar jeugd, waarin ze met opa Henk al naar zijn tuin ging om te schoffelen, te zaaien en te oogsten. Om de kippen te

Zoontje Jonny helpt graag mee in de tuin.

verzorgen en om volop te genieten van het tuinieren. Het moestuinvirus is ze nooit meer kwijtgeraakt. Ze heeft dat zelf weer overgedragen op haar kinderen, die een eigen tuin hebben, hoewel de oudste inmiddels meer belangstelling voor slangen heeft gekregen. Ze vertelt ook waarom ze in 2011 met Zaden en Zo is begonnen.

Zaden tellen

Lara: "Wanneer je bij een zaadfirma zaden bestelt moet je vaak verpakkingen kopen die eigenlijk veel te groot zijn om in één seizoen te 'gebruiken'. Wat moet je met, ik noem maar een voorbeeld, 50 tomatenzaden van 1 soort? Dat begon me steeds meer te irriteren. Ik ben toen, heel kleinschalig, begonnen met een aanbieden van kleinere verpakkingen voor kleine prijzen (heel veel zakjes kosten tussen de 50 en 75 eurocent - PK). Wil je toch wat meer hebben, dan bestel je gewoon twee zakjes."
Zaden worden in grotere hoeveelheden ingekocht. Daarna worden de zaden geteld en verdeeld over de zakjes. Dat tellen, vooral van piepkleine zaden, lijkt me geen pretje maar dat blijkt reuze mee te vallen.

Lara: "Nee, we maken er een gezellige bijeenkomst van. Regelmatig komen mijn schoonouders tellen, glaasje wijn erbij, een knabbeltje... Alleen voor het tellen van piepkleine zaden gebruik ik inmiddels een telmachine. Die zaden worden geteld door laserstraaltjes. Het apparaat is afkomstig uit de diamantindustrie en bevalt prima!"

Eigen moestuin?

Lara lacht als ik vraag of ze zelf een moestuin heeft. Ze vertelt hoe ze met 200 m^2 begon en nu 800 m^2 onderhoudt, ook omdat er naast haar tuin (feestelijk verlicht met een streng kleine lampjes en daardoor gemakkelijk te vinden op volkstuincomplex Runderweg, één van de acht complexen in Lelystad) een paar tuinen vrijkwamen. Op een deel van haar tuin leidt ze onervaren, startende moestuinders op: 6 volwassenen en 3 kinderen. Ze leert ze hoe je de grond moet bewerken, hoe je zaait en wat je kunt zaaien, welke bloemen je kunt eten, wat je met sommige onkruidjes kunt doen en meer. Ze legt ook uit welke plantencombinaties goed zijn en welke niet. Een keer per 14 dagen wordt er overlegd. Ze vertelt er over met een enthousiasme... Je wordt er blij van en je krijgt zin om aan de slag te gaan.

Radijs Watermelon

Tomaten in soorten en maten

Ook staat ze regelmatig op leuke markten en geeft ze workshops seedbombs en smudgesticks maken (een 'rolletje', gemaakt van gedroogde kruiden die je opbrandt). Het zuivert de lucht en verdrijft, zo wordt er gezegd door de native indianen in Amerika,waar de smudgestick oorspronkelijk vandaan komt, kwade invloeden uit de omgeving waar de stick brandt.

In haar eigen tuin geen strakke bedden en rijtjes. Bloemen, fruit en groenten staan min of meer willekeurig gezaaid of geplant op haar tuin. Geen 'saaie' volkstuin maar een prachtige en fleurige moestuin die vol verrassingen zit en die volop dieren trekt. Je waant je in een klein paradijsje!

Verrassingen

De site van Zaden en Zo (www.zaden-enzo.nl) staat vol met verrassingen. Natuurlijk kun je er ook terecht voor de algemene zaden, maar wat dacht je van blauwe maïs (voor tortilla's) en aardbeimaïs (popcorn met een grappig kleurtje en voor de sier), ronde courgettes, verschillende soorten palmkool (prachtig zo'n statige palmkool in een sierpot naast de voordeur!), groenten-met-een-kleurtje (Lara is er gek op, ze misstaan ook niet in de siertuin), tientallen soorten tomaten, groot en klein, geel, gestreept, roze, rood je kunt het zo gek niet bedenken. Op haar site kijk je je ogen uit!
Veel zaden die Zaden en Zo verkoopt zijn van biologische herkomst. Een

Lara met oogst uit haar moestuin (Foto's: Zaden en Zo)

Smudgesticks van salieblad en andere kruiden en bloemen

Maïs Blue Hopi

SKAL-nummer is op dit moment nog te kostbaar voor Zaden en Zo, die liever kiest voor 'kleine prijzen' zodat de zaden voor iedereen 'bereikbaar' zijn. De zaden worden in ieder geval niet (chemisch) ontsmet, zijn niet genetisch gemanipuleerd. Bovendien heeft Zaden en Zo nauwelijk F1-hybriden hoewel daar op zich niets op tegen is. De zaden van Zaden en Zo zijn 'puur' en soortvast.

Toptien voor starters

Natuurlijk ben ik benieuwd naar haar toptienlijstje voor beginnende moestuinders. Groenten, die gemakkelijk te zaaien zijn en die over het algemeen een goed resultaat geven. Lara gaat er goed voor zitten en ik kan haar opsomming bijna niet bijhouden: "Bietjes, radijsjes, spinazie, veldsla (heerlijk!), ronde wortels (zijn gemakkelijker te telen dan gewone zomerwortels en staan nog exclusiever ook) erwten (er is niks lekkerder dan verse doperwten uit eigen tuin), bonen, courgette (kies ook eens voor een geel of een rond ras') en natuurlijk snijbiet in verschillende kleuren."

Cadeauzakjes en -bonnen

Lara: " Wij verkopen niet alleen zakjes met allerlei zaden maar we leveren ook zakjes voor acties, jubilea. Neem je afscheid of vier je een jubileum en wil je je collega's, kennissen en vrienden bijvoorbeeld verrassen met een bijenmengsel omdat bijen je aan het hart gaan? Wij kunnen dat leveren. De uitvoering is fleurig maar eenvoudig en zou kunnen we de prijzen laag houden."

Zaadzakjes voor bijzondere gelegenheden.

Leuk is ook dat je aan vrienden en collega's die moestuinieren een cadeaubon van Zaden en Zo cadeau kunt geven. Je kunt zelf het bedrag bepalen. De bonnen kun je digitaal toegestuurd krijgen met een activeringscode, maar ook - feestelijk verpakt - per post.

Verleid

Als je op bezoek bent bij Zaden en Zo waan je je een beetje in een snoepwinkel en natuurlijk laat ik me, hoewel ik de zaden voor komend seizoen al besteld heb, verleiden tot wat grappige soortjes: een roze banaan die niet zo hoog wordt, leuk bloeit en eetbare vruchten draagt (Lara: "Je moet wel geduld hebben want hij kiemt traag"), maïs Blue Hopi (blauwe korrels), radijs Watermelon (grote, witte radijs met een roze binnenkant), wortel Atomic Red (intensere kleur en smaak), maïs Strawberry (aardbeimaïs met ronde kolven en rode korrels).

Dat wordt weer een leuk en spannend moestuinjaar!

Zaden en Zo
Langezand 31
8223 WC LELYSTAD
www.zadenenzo.nl ❋

Onder de loep

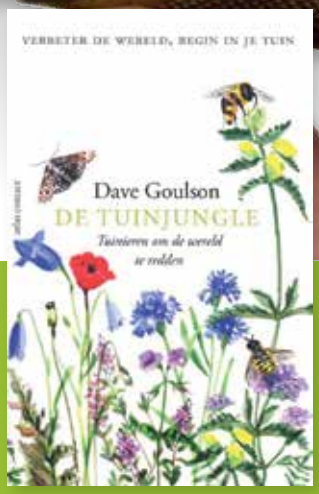

In onze tuinen is steeds heel wat te zien en te beleven. In deze rubriek nemen we iedere keer een andere verschijnsel onder de loep en stellen u een bijbehorende vraag.

Deze keer luidt onze vraag:

Deze eetbare (maar misschien niet heel smakelijke) vrucht groeit aan een klimplant die voor de sier in tuinen wordt toegepast. Welke klimmer is dit?

Weet u het antwoord?

Stuur dan een berichtje naar tuinliefhebber@avvn.nl onder vermelding van 'Onder de loep'

Onder de goede inzenders worden 3 exemplaren verloot van het boek Tuinjungle van Dave Goulson, ons door Uitgeverij Atlas ter beschikking gesteld.
Kijk voor meer info over het boek op pagina 39.

Let op: Inzendingen tot uiterlijk 31 december.

Amberboom (Foto's: Cecile Kuipers)

Oplossing van de vorige keer:

Veel inzenders werden door de vorm van het blad op het verkeerde been gezet en dachten dat het blad op de foto van esdoorn was. Het handvormige blad van lijkt inderdaad wel wat op dat van de (Japanse) esdoorn, maar is het niet. Dit prachtig gekleurde blad, in allerlei schakeringen tussen geel en rood, is van de amberboom (*Liquidamber styraciflua*). De bladeren zijn min of meer stervormig, waarbij de eindlob groter en langer is dan de andere bladlobben. De amberboom kan een hoogte van 15 tot 20 meter bereiken. De cultivar 'Worplesdon' is compacter van groei en haalt een hoogte van 12 meter maximaal.

De winnaars van de vorige prijsvraag waren Linda van der Starre, Henk Esselink en Irene Wilhelm. Zij hebben de ANWB insectengids - Welk insect is dat? inmiddels ontvangen.

Velden vól bloemen
(Foto's: Anja de Waard)

De BijenAkker: een 'verbindingstuin'

Henk van Berkel: "Van hobby naar passie naar levenswijze..."

De BijenAkker is een prachtige, biologische groente- en bloementuin aan de rand van het dorpje Odijk (nabij Utrecht) en is toegankelijk voor bezoekers. Op de BijenAkker gebeurt véél: er is een waslijst aan activiteiten en initiatieven met ondernemers uit de omgeving.

DOOR: **ANJA DE WAARD**

De tuin is in 2005 aangelegd in een oude pruimenboomgaard door Henk van Berkel (62) en Maaike Röder (68). Als je het Krommerijnpad loopt, of één van de klompenpaden in de omgeving, kom je de tuin vanzelf tegen. Zo ook als je in de buurt wandelt of fietst en een 'Rustpunt' (= officiële pauzeplaats) zoekt, want dat is de BijenAkker óók. Op de BijenAkker vind je (vergeten) groenten, fruitbomen, velden vól bloemen, vele soorten aardbeien, bijenvolken en nog veel meer.

Henk vertelt over deze bijzondere tuin, die voor hem en Maaike gegroeid is "van hobby naar passie naar levenswijze". Henk: "We hebben nu in totaal tweeënhalve hectare grond. De BijenAkker is langzaamaan ons vaste werk geworden en uitgegroeid tot wat het nu is. Wij zitten in alles wat je ziet. Wij zeggen het zo: 'De tuin dat zijn wij, en wij zijn de tuin.'
Ik ben al 40 jaar imker en meteen vanaf het begin zijn we begonnen met de bijen. De Bijenakker is nu de vestigingsplaats van imkerij Two Bee. We hebben hier kasten en korven staan, maar ook in de omgeving staan bijenkasten van ons. Vanuit de korven zwermen de bijen makkelijk en zo

Jos Eberson van Brouwerij Hommeles op bezoek voor overleg over de hop. (Foto: De BijenAkker)

kunnen we de volken vermeerderen. We hebben nu zo'n 175 bijenvolken.

Uienlikeur

Eigenlijk zijn we een 'verbindingstuin': er komen mensen langs met een initiatief, die doen voorstellen en soms gaan we er op in. Zo'n samenwerking is bijvoorbeeld die met brouwerij Hommeles uit Houten. Zij maken met onze honing een speciaalbiertje. Ze wilden het biertje nog meer 'streekeigen' maken door zelf hop te gaan verbouwen voor in het bier. Dus hebben we gezamenlijk hier een hoptuin opgezet. De hop is in een 'Beiers gerust' opgezet, in Midden-Europese landen zie je dat veel. Hoge palen met een draad ertussen, waaraan weer draadjes hangen met de hop eraan. We hebben naar hopsoorten gezocht die hier oorspronkelijk geteeld werden, maar dat viel nog niet mee. Uiteindelijk vonden we in Vlaanderen de soort 'Groene Belle'. Dus we hebben nu semi-Nederlandse hop, dichterbij konden we niet komen.

Een ander voorbeeld van samenwerking is die met de oud-kok van restaurant 'De Pronckheer' hier in de buurt. Hij destilleert, en samen hebben we een nieuw streekproduct ontwikkeld: likeur van Utrechtse uitjes, ook wel Sint-Jansuitjes genoemd. Die telen wij. Lekker zoet hoor! En door de uien drink je gelijk de alcoholwalm weg!

Met '*creative chef*' Jasper Udink ten Cate hebben we 'Het Smaakmuseum' opgezet. Dat is een stuk grond op ons terrein, waar oudere of bijzondere gewassen staan, die vroeger, of juist nu, of in de toekomst, in de keuken (zullen) worden gebruikt. Vanaf juli tot en met september zijn er rondleidingen door het Smaakmuseum, met daarna een door Jasper bereide lunch van producten uit het Smaakmuseum. Het is echt 'smaakbeleving': je weet de achtergronden van wat je eet. Dan wordt er ook buiten gegeten, tussen de bloemen. Want we hebben velden vol bloemen! Ook dat komt voort uit een samenwerking: we leveren biologische snijbloemen aan twee bloemschikbedrijfjes. We hebben vaste planten en één-, twee- en

We hebben hartstikke veel werk! Daarom werken we met vrijwilligers en stagiaires

De BijenAkker is ook Rustpunt voor fietsers en wandelaars.

De stoepa, gemaakt van o.a. onderdelen van een oude kas

driejarigen. Vanaf dit jaar hebben we ook een pluktuin voor bezoekers. Die krijgen dan een knipkaart en vooraf een workshop over waar ze op moeten letten bij het bloemenplukken (let op waar je loopt!)

Je eigen rasboontjes kweken

Wat we ook doen, is (veel) aardbeienplantjes opkweken van historische rassen. Die leveren we aan Ton Vreeken's Zaden in Dordrecht. Bij die aardbeien gaat het niet om de hoeveelheid vruchten die ze geven, maar om de bijzonderheid van smaak of uiterlijk. Bij bijvoorbeeld Albert Heijn krijg je, als het meezit, de 'Lambada'-aardbeien, maar er zijn zoveel méér smaken en smaaknuances. Wij hebben bijvoorbeeld zwarte aardbeien, witte aardbeien en de Gariguette, een langwerpige aardbei.

Met het groente telen voor de verkoop zijn we gestopt. We verpachten een halve hectare aan tuinderij de Groentenakker en we telen zelf alleen nog bijzondere soorten. Dat komt doordat we zijn aangesloten bij de Zaderij en stichting De Oerakker. De Zaderij is een club van twaalf zaadtelende boeren, waarvoor we groenten telen voor het zaad. Het doel is om robuuste rassen te kweken, waarbij je ook zelf verder kunt selecteren met die zaden. Dat is ook heel leuk als hobby: je kunt bijvoorbeeld je eigen typische soort boontjes ontwikkelen!
Stichting de Oerakker probeert allerlei erfgoedzaden in stand te houden, bijvoorbeeld van oude appelrassen of oude graansoorten. Die oude rassen zijn ook hartstikke leuk in een volkstuin! Bijvoorbeeld zoiets als het Deventer Zwartblad: enorme bieten, die bij het ouder worden alleen maar lekkerder en zoeter worden.
Dat soort zaden kun je kopen bij Ton Vreeken. Die oude rassen komen zo weer beschikbaar voor iedereen.

Stoepa

Naast de groente, bloemen en bijen hebben we nog een natuurgedeelte met o.a. een paddenpoel en een zogenaamde 'stoepa'. Een stoepa is in het Boeddhisme een bouwsel dat overblijfselen van een heilige bevat. Ik ben geen boeddhist en er liggen ook geen overblijfselen in mijn stoepa, maar ik vond het mooi. Ik heb het gebouwd van onderdelen uit een oude kas. Ik ben gewoon gaan stapelen, daar heb je geen bouwvergunning voor nodig. Er zijn acht vormen waarin stoepa's gebouwd worden, elk met een betekenis, maar ik heb een negende vorm gemaakt: die van 'verbinding'! Ondanks dat het niet in de traditie past, hoop ik dat mijn stoepa ooit officieel ingewijd kan worden.

We hebben hartstikke veel werk! Daarom werken we met vrijwilligers en stagiaires. Verder werken er hier ook mensen die extra ondersteuning nodig hebben en die baat hebben bij het werken in de tuin. Daar gaat de zorg vóór de productie. Ik ben veel tijd kwijt aan begeleiding. Voor de begeleiding krijgen we een vergoeding. Ook op dit gebied werken we samen: we delen onze ervaringen met de tuinderijen Amelishof en de Volle Grond in Utrecht. "

Alle producten die genoemd worden zijn te koop in de winkel. De BijenAkker is elke dag open, uitgezonderd maandag. Om zeker te zijn kun je het beste eerst even bellen. Groepsrondleidingen zijn mogelijk, tegen vergoeding, op afspraak.
Adresgegevens: Rijnseweg 5A, 3984 NG Odijk, tel: 06 47164256. ❋

Websites:

www.bijenakker.nl
www.hetsmaakmuseum.nl
www.groentenakker.nl
www.zaderij.nl
www.deoerakker.nl
www.vreeken.nl
www.houtensbrouwcollectief.nl
www.pronckheer.nl

Steun het AVVN en maak **iedere maand** kans op meer dan **100.000 prijzen!**

Met de VriendenLoterij kan het! Elke maand zijn er honderdduizenden prijzen te winnen zoals tv's, reischeques, auto's en geldprijzen, oplopend tot wel € 100.000,-.* En het mooie is, met de VriendenLoterij winnen onze tuinen sowieso. Ten minste, als u ook meespeelt met een lot dat gekoppeld is aan het AVVN.

De helft van de inleg gaat naar het AVVN
Speel mee in de VriendenLoterij en kies als goed doel het AVVN. Dan maakt u niet alleen kans op geweldige prijzen, u steunt tegelijkertijd met de helft van de lotprijs onze tuinen en tuinparken. Er spelen momenteel al flink wat mensen voor ons mee in de VriendenLoterij. Het geld dat we vanuit de Vriendenloterij ontvangen, besteden we aan voorlichting over de moes- en de siertuin, de natuur in de tuin en alles wat daarmee samenhangt. Met het ontplooien van nieuwe initiatieven kunnen we de belangen van hobbytuinders op allerlei plekken behartigen.

Heeft u nog geen loten? Of wilt u extra loten?
Stap 1: Ga naar vriendenloterij.nl/meespelen en vul uw gegevens in
Stap 2: Vink "ik steun een club of vereniging" aan en selecteer AVVN
Stap 3: Koop een lot

Koop nu uw (extra) lot! U maakt elke maand kans op fantastische prijzen én u steunt ook nog eens het hobbytuinieren. Meedoen dus.

Wilt u meer weten of heeft u vragen? Stuur een e-mail naar info@avvn.nl

18+ Speel bewust

Deelnemers aan de loterij dienen minimaal 18 jaar oud te zijn.

* Geldprijzen van € 25.000,- en hoger worden gedeeld als er meerdere winnaars zijn met dezelfde laatste cijfers. Zie www.vriendenloterij.nl/winkans. De vergunning voor de loterij is afgegeven door de Kansspelautoriteit onder kenmerk 8789 d.d. 25/11/2014.

VRIENDEN LOTERIJ

Van Aarlehof tot Zonneweelde

Keurmerknieuws

2019 telt weer twee nieuwe gekwalificeerde tuinparken. Lissabon (uit Amsterdam) en Water-Land (uit Almere) kregen deze zomer in druk bezochte feestelijke bijeenkomsten voor het eerst het Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren uitgereikt. Beide 3 stippen. Geweldig gedaan!

Festiviteiten bij Lissabon(links) en Water-land (foto: Jan Nadolski)

Delftse tuinvereniging Levenslust ontvangt **Koninklijke Erepenning**

Tijdens het eeuwfeest dat zaterdag 14 september is gehouden bij de Delftse tuinvereniging Levenslust wachtte de 700 leden een grote verrassing: Voorzitter Harm Windmeijer ontving uit handen van burgemeester Van Bijsterveldt de Koninklijke Erepenning; een heel bijzondere onderscheiding, die het respect en de waardering van de Koning voor bijzondere verdiensten symboliseert.

De burgemeester benadrukte het belang van de vereniging voor de stad Delft. Naast de sociale cohesie, het fitter en gezonder blijven van de mens, het verbeteren van de kwaliteit van de flora en fauna - en daarmee een duurzame samenleving, fungeren de tuinen voor Delft als een natuurlijke airco bij hitte en als een natuurlijke waterbuffer bij hevige regenbuien. Functies die voor de stad steeds belangrijker worden.

Met **oog** voor de **toekomst**

De titel van dit stukje boezemt me al angst in. De toekomst, volgens de kranten, TV, twitter, politici, radio, facebook ziet die er niet best uit. Het liefst kruip ik weg achter de hoge hagen van mijn volkstuin, denkend dat de wereld er aan de andere kant net zo uit ziet als ik hem dagelijks zie en maak: vol kleur, vol bloemen, vol onbespoten fruit en groente, vol gezoem van bijen en insecten, rondspringende padden en kikkers, fluitende vogeltjes. Onbezorgd, ben ik daar het liefst in mijn vrije tijd.

Toch dreunt het slechte nieuws regelmatig door. De onderzoeken stapelen zich op die laten zien dat de insectenstand in Nederland dramatisch is afgenomen. Met wat minder kriebelende en stekende beestjes valt prima te leven, zou je kunnen denken. Maar deze kleine diertjes zijn op hun beurt weer voedsel voor vogels, kleine zoogdieren, amfibieën en reptielen. Ook zorgen ze voor bestuiving van ons voedsel en helpen ze hard mee in de kringloop van voedingstoffen. Je realiseert je te weinig dat je het levenswerk van deze nijvere beestjes dagelijks gebruikt. Of je nu je groente en fruit in de winkel koopt of zelf kweekt op de tuin, insecten hebben een rol gespeeld; in het maken van de compost, het bestuiven van de bloemen of in de bestrijding van plaagdieren.

Onze volkstuinen kunnen groene oases zijn in de oprukkende versteende steden die ingericht zijn op arbeidsloos onderhoud; betegelde tuintjes, onderhoudsvrije schuttingen. Natuur, groen, beestjes en vogeltjes zijn dingen geworden die je af en toe opzoekt met kinderen en kleinkinderen in dierentuinen en parken. Natuur is niet meer rondom de mensen, we leven er niet middenin. Het is er door de jaren heen ingeslopen, de afstand tussen groen en ons dagelijks leven. Om te eten denk je dat je moet forensen over asfalt tussen kantoor en huis. Maar voedsel is natuur, het is niet een schap gevuld met groente, fruit of zuivelproducten in de supermarkt. Dat zijn de eindproducten van het noeste werk van beestjes en plantjes en een klein beetje menselijke arbeid. Het besef dat we afhankelijk zijn van natuur is maar lastig te accepteren. Natuur valt niet te organiseren, in te roosteren, te kopen of te verkopen, uit te stellen, weg te denken; het is er en we zijn er onderdeel van.

We genieten van onze stukjes groen, ieder op zijn eigen manier. Het is voor ons allemaal een belangrijke plek om de vrije tijd door te brengen. Mogelijk onbewust verkiezen we de natuur boven ons stadse leven. Deze plekjes worden steeds schaarser in Nederland en krijgen daarmee een bijzondere status die beschermd moet worden. Bescherming van biodiversiteit, natuureducatie, natuurbeleving, bijzondere flora en fauna, het zijn allemaal dure woorden vanuit gemeenten, overheden en bedrijven. Wij als volkstuinders doen er in de praktijk wat aan. Samen hebben we plezier in tuinieren. De groene postzegeltjes binnen onze hagen en het park dat we gemeenschappelijk beheren is waardevolle schaarse natuur geworden. Om deze meerwaarde te bevestigen is er een keurmerk ontwikkeld door het AVVN, dat al meer dan 90 jaar werkt aan het verdedigen van de belangen van hobbytuinders.

Het bezit van het keurmerk draagt bij aan het op de kaart zetten van onze tuinen. Zodat we ook in de toekomst goedkoop kunnen blijven genieten van als landbouwgrond gehuurde volkstuinen. Die niet alleen voor ons en onze vereniging maar ook voor de omgeving van belang zijn als groene oases waar natuur en mensen elkaar kunnen ontmoeten en samenwerken. Ik ben blij met het behaalde keurmerk voor onze vereniging Water-land, omdat het een stap is om het ruim 40-jaar bestaande park door te geven aan de toekomst.

Erik Slim

Na 10 jaar trouwe dienst nemen onze tuinmannen afscheid

Cees Broekhuizen en Jacques van Zijl in de AVVN-tuin

Toen wij in voorjaar 2008 ons nieuwe Centrum voor Tuin & Natuur in Utrecht betrokken, werd daar een mooie voortuin bij aangelegd, die uiteraard onderhouden moest worden. We deden een oproep onder de achterban om hier enkele vrijwilligers voor te vinden. Cees Broekhuizen van ATV Nijevelt uit De Meern meldde zich met een groepje tuinders van de vereniging aan en dit team heeft vele jaren met regelmaat het onkruid in onze voortuin onder handen genomen. Geleidelijk aan dunde het team een beetje uit, maar tot deze winter konden we wat ons tuinonderhoud betreft bouwen op de mannen van Nijvelt.

Wij danken Frans Klerx, Gerard Schaik, Lauw Ots en Jacques van Zijl voor hun jarenlange inspanning, en vooral ook Cees Broekhuizen, met wie we altijd een bijzonder prettige samenwerking hebben gehad.

Bereikbaarheid met de feestdagen

In de periode rond Kerst en de jaarwisseling zal het AVVN vanwege een kleinere bezetting telefonisch mogelijk minder goed of niet bereikbaar zijn. Ook zou het kunnen dat u wat langer dan anders moet wachten op een reactie op uw mailbericht. Wij vragen uw begrip daarvoor.

Wij wensen u heel fijne feestdagen toe!

In Memoriam
Rook Bouwman

Op 20 september jl. is een icoon van het Haarlemse volkstuinwezen overleden: Rook Bouman. Hij is 86 jaar geworden. Vanwege zijn vele verdiensten voor het plaatselijk, provinciaal en landelijk volkstuinieren is Rook in 2016 benoemd tot erelid van het AVVN. Vanaf 2005 was hij al consul van het AVVN en dankzij zijn kenmerkende daadkrachtige en beminnelijke optreden een graag gezien vertegenwoordiger van ons bij de besturen en leden van de Haarlemse tuinverenigingen. Ook maakte hij zich bij de Haarlemse politiek sterk voor de belangen van de volkstuinders en de rechtszekerheid van de tuinparken. Wij zullen ons hem herinneren als een fijne en betrokken vrijwilliger met het hart op de goede - groene - plaats.

ACTIVITEITENPROGRAMMA AVVN - december 2019 t/m mei 2020

Voor het komend half jaar heeft het AVVN weer diverse activiteiten voor u op het programma staan, waar u zich weer voor kunt aanmelden.

Presentatie
Breng de biodiversiteit in kaart met waarneming.nl

Zaterdag 14 december, 10.30 tot ca. 12.15 uur
Activiteiten en Informatiecentrum van het AVVN,
Vogelvlinderweg 50, 3544 NJ Utrecht

Uitgebreide informatie over deze presentatie, voor wie deze bedoeld is en de route van aanmelding is te lezen in het artikel op pagina 10 en 11.

Alle waarnemingen in uw tuin zijn interessant voor waarneming.nl!

Workshop
Snoei van fruitbomen

Zaterdag 29 februari 2020, 10.00 - 12.30 uur
Slot Zuylen, Tournooiveld 1, 3611 AS, Oud Zuylen

Bijna elke volkstuinder heeft wel een of meer fruitboompjes staan. Maar lang niet iedereen heeft de juiste kennis om te snoeien. Terwijl dat wel essentieel is om mooie bomen op te kweken die goed bloeien en vrucht dragen. Veel mensen zien er tegenop om de snoeischaar ter hand te nemen. Toch kom je al een heel eind als je wat kennis hebt van de basisprincipes.
Joke van den Ban, fruitdeskundige en schrijfster voor De Tuinliefhebber, verzorgt op deze ochtend een workshop fruitbomen snoeien In de tuin van Slot Zuylen. Ze geeft uitleg over opbouw en groei van de boom en legt uit waar met snoeien op gelet dient te worden.
Kosten deelname: € 20,00.
U kunt zich opgeven door een mailtje aan info@avvn.nl, doe dat voor 17 februari, u ontvangt in diezelfde week van ons een bevestiging van deelname en een routebeschrijving.

Workshop
Planten vermeerderen via Wortelstek

Zaterdag 4 april, 10.00 - 12.00 uur
Activiteiten en Informatiecentrum van het AVVN,
Vogelvlinderweg 50, 3544 NJ Utrecht

Wie regelmatig in een tuincentrum op kwekerij komt weet dat vaste planten behoorlijk prijzig zijn. Het loont daarom de moeite om te leren hoe je zelf planten kunt vermeerderen. Dat kan natuurlijk via zaaien, maar ook via wortelstek. Uit een grotere vaste plant kunnen zo makkelijk tientallen nieuwe planten gemaakt worden, voor eigen gebruik of om uit te delen aan buren, vrienden. Een voordeel van zelf vermeerderen is ook datje weet dat er op de planten geen giftige bestrijdingsmiddelen gebruikt zijn, iets wat bij gekochte plantgoed nog maar al te vaak het geval is.
Gert Snoei laat u op deze ochtend de fijne kneepjes van het vak zien, en u gaat zelf aan het werk met het maken van stekken. Eind van de ochtend gaat u met een divers assortiment aan plantenstekken weer naar huis. Deze kunt u thuis oppotten.
Kosten deelname: € 10,00.
U kunt zich opgeven door een mailtje aan info@avvn.nl, doe dat voor 23 maart, u ontvangt in diezelfde week van ons een bevestiging van deelname en een routebeschrijving. Meenemen: snoeischaar of mesje, plastic zakken of doosjes om de stekken in mee te nemen.

Doe mee in het Panel Samen Tuinieren!

Wij zijn aan het veranderen en dat veranderen willen we samen met iedereen doen die 'samen tuinieren' belangrijk vindt. Om vorm te kunnen geven aan het nieuwe AVVN is het belangrijk om jullie ideeën, suggesties en meningen te weten. Daarom zijn wij gestart met het Panel Samen Tuinieren. Er hebben zich al wat mensen gemeld, maar we kunnen nog wat versterking gebruiken.

Wat mag je als paneldeelnemer verwachten?

We leggen je vragen voor over onderwerpen die we in het kader van de veranderingen uitwerken. Zo hebben de eerste panelleden al hun reacties gegeven op de nieuwe website waar we aan werken. De communicatie verloopt per e-mail en het kan ook zijn dat we kleinere bijeenkomsten organiseren. Als paneldeelnemer ben je nergens toe verplicht en we houden onze vragen zo kort mogelijk.

Meer weten of aanmelden, kijk dan op

spit.avvn.nl

SPIT: Samen Plezier in Tuinieren

Sluiting Inzending Fotowedstrijd 2019

Het thema voor de fotowedstrijd dit jaar was 'Ontmoeting', een onderwerp dat opgevat mag worden in de breedste zin van het woord. Wel moeten de foto's gemaakt zijn in/op de volkstuin, het tuinpark of de buurttuin.

Wilt u nog meedoen? U kunt uw foto's nog tot eind van het jaar insturen, voor 1 januari 2020 moeten ze bij ons binnen zijn. Kijk even op onze website voor de voorwaarden, één daarvan is dat u een begeleidend formulier meezendt, dat u hier kunt downloaden: ga naar www.avvn.nl
De uitslag van de fotowedstrijd wordt bekend gemaakt op ons volgende AVVN-Congres dat plaatsvindt op 20 juni 2020. De winnaar ontvangt als prijs een exemplaar van het Praktisch Handboek Voedselbossen van Martin Crawford.

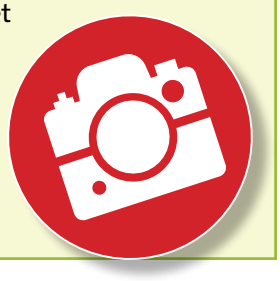

Boekjes Natuurlijk Tuinieren

Een tuin die je deelt met allerlei medegebruikers uit het dierenrijk is zoveel leuker en levendiger. We gunnen iedereen zo'n miniparadijsje. Graag brengen we daarom onze leuke en informatieve boekjes over natuurlijk tuinieren nog eens onder uw aandacht:

€ 7,50

€ 3,95

Natuur in eigen tuin

Een handzame gids voor het natuurvriendelijke inrichten van uw tuin. Met tal van tips geeft schrijfster Machteld Klees aan hoe u uw tuin zo kunt inrichten dat vogels, vlinders, kikkers, padden, egels, enz. de weg naar uw tuin vinden. In het boekje vindt u tevens een aantal plantenlijsten en tips voor het maken van een bloemenweide. Ruim 100 pagina's.

Natuurlijk Tuinieren

Ook deze brochure geeft volop informatie en praktische tips voor tuiniers die hun tuin willen omvormen tot een ecologisch verantwoorde tuin met allerlei mooie schuil- en nestelplekken voor beestjes. Daarmee bruist uw tuin straks van het leven. (30 pagina's).

U kunt de uitgaven bestellen via een mail naar info@avvn.nl (prijzen zijn inclusief verzendkosten).

Zoete verleiding

Een witte decemberdag in 1998. Op tuinpark Piccardthof in Groningen staan mijn man en ik voor een tuin, met een huisje dat te koop wordt aangeboden voor een zacht prijsje. Het is bewolkt, maar plotseling gluurt de zon door de wolken en verandert de tuin in een plaatje. Ja, en op dat moment waren Pete en ik verkocht.

DOOR: **LENI VAN NOORD**

Achteraf gezien was het handig geweest als we een schroevendraaier hadden meegenomen. Dan hadden we kunnen onderzoeken of de bewering van de eigenaresse 'De kozijnen aan de buitenkant hebben alleen een likje verf nodig' klopte. De vloer binnen, waarop een zeiltje lag, liep een beetje af. "Vorig jaar vernieuwd." We haalden onze schouders op: "Een kniesoor die daarop let", want we hadden al lang een besluit genomen.

Onverwachte verrassingen

Ach, die zoete verleiding. Ze bezorgde ons een aantal onverwachte verrassingen. Bij het wegtrekken van het zeil ontdekten we zwamvorming op de vloerplanken. Vervolgens kwamen we erachter dat de fundering van het huisje - spoorbielzen van meer dan veertig jaar oud - behoorlijk vermolmd was. En onder ettelijke lagen behang bleken de steunbalken van de kozijnen in het luchtledige te hangen... Het was wel even slikken want zo hadden we het niet bedacht. Maar wat doe je in zo'n geval, waarin je je hebt laten verleiden? We hebben de schouders onder de renovatieklus gezet, en met het grotendeels vernieuwde huisje zijn we nog steeds heel blij.

In gedachten

Ach, die zoete verleiding. Ik sta in een tuincentrum en ben op zoek naar een plant voor een bepaalde plek in de tuin. Ik ben me nog aan het oriënteren en dan valt m'n oog op een label met een foto van een schitterende, bloeiende roos. Ik zie in gedachten al voor me hoe de roos precies als op de foto in onze tuin staat te pronken. En ja hoor, ik laat me verleiden. Want het is natuurlijk afwachten hoe de inmiddels aangeschafte roos, die in onder ideale omstandigheden in een kas is gekweekt, het in onze tuin zal doen...

Intuinen

Tja, ik zocht een plant voor een hele andere plek in de tuin en kom met een roos thuis. Ze heeft haar uiterste best gedaan maar gooide uiteindelijk het bijltje er bij neer. En zo hebben Pete en ik ons al menig keer laten verleiden. Soms tuinen we er letterlijk in. Wanneer we een stek van een plant krijgen aangeboden van een tuineigenaar, die in onze tuin nog ontbreekt en die prachtig bloeit in de tuin van de gever, maar die vervolgens hetzelfde lot wacht als de roos. Of een veelbelovend zakje zaad dat we uitstrooien en er komt niets van op. Of voorjaarsbollen die er op de verpakking oogstrelend uitzien, maar in onze veengrond wegkwijnen.

Groot genoegen

Maar evenzovele keren pakt het goed uit. Een appelboompje - in de wekelijkse aanbieding bij een supermarkt - verwent ons al jaren met een prachtige oogst James Grieve. Als toegift behoudt de fruitboom haar minivorm, ideaal voor onze tuin. De aankoop van een kleine vijver, met zonnepaneeltje voor een fonteintje, waarin inmiddels een lieflijke waterlelie bloeit, en het grote genoegen dat we beleven aan het gezelschap van twee kikkers die er hun intrek in hebben genomen. En - ondanks het werk dat er achteraan kwam - het bijzondere moment op die witte decemberdag toen de zon knipoogde.

Voor de **Liefhebber**

Met de feestdagen voor de deur deze keer een extra uitgebreide boekenrubriek, met genoeg cadeau-ideeën: een kookboek, een tuinagenda, een scheurkalender en een boek over bloemschikken. En natuurlijk ook aandacht voor de recent verschenen boeken over biodiversiteit in de tuin.

I Live Green agenda 2020

Met deze agenda heb je een praktische, informatieve en inspirerende jaaragenda in je tas, boordevol tips hoe je elke dag een tikje groener kunt leven. Thema's die aan de orde komen: lokaal en seizoensgebonden eten, kleding van duurzame materialen, biodiversiteit in je tuin en lekker de natuur in. Achterin de agenda vind je kortingscoupons van verschillende groene merken. Met jouw aankoop steun je het goede doel: voor elke verkochte agenda wordt € 1,- gedoneerd aan de Bijenstichting.

Uitgeverij Jan van Arkel, ISBN 978 90 6224 0494, prijs: € 16,95. Verkrijgbaar via www.bijenstichting.nl, www.livegreenmagazine.nl, www.groeneboekenshop.nl of gewone boekhandel.

De tuinscheurkalender 2020

Vegetarische recepten uit het Midden-Oosten

Al meer dan 25 jaar wordt deze kalender geschreven door de tuinveteranen Romke van de Kaa, Nederlandse kweker en freelance publicist en de Vlaming Paul Geerts (schrijver).
Op elke dag van het jaar vindt u 2 pagina's (voor en achterzijde) met gedachten en ideeën over de tuin, betrouwbare tips, mooie tuingedichten, smakelijke recepten en allerhande wetenswaardigheden over bloemen en planten en over het werken in de tuin.

Atlas Contact, ISBN 978 90 4503 8322, 734 pagina's, € 14,99.

Plantenvademecum

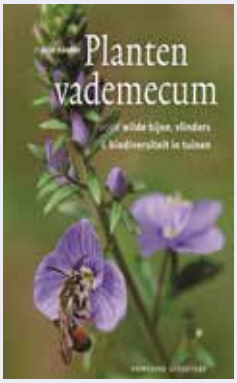

Voor wilde bijen, vlinders & biodiversiteit in onze tuinen

Biodiversiteit is een wereldwijd speerpunt, waar iedereen zijn of haar steentje kan bijdragen, of je nu een tegeltuin, een moestuin of een riant landgoed hebt en of je nu veel of weinig tijd hebt.
In dit boek laat Arie Koster zien met welke keuzes in beheer en beplanting het leven in je tuin toeneemt en hoe wij dus een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de natuur in Nederland. Naast zijn uitleg van de basisprincipes voor ecologisch beheer volgt een uitgebreid plantenoverzicht met foto's, beschrijvingen en tips gericht op bloembezoek door bijen en vlinders. Een overzicht van de meest voorkomende wilde bijen en enkele handige tabellen helpen je verder op weg.

Fontaine Uitgevers, ISBN 978 90 5956 9225, 320 pagina's, € 34,99.

Een huis vol bloemen

Er worden in onze tuinen heel wat bloemen gekweekt en de insecten profiteren ervan. Maar ook wijzelf worden blij van bloemen. En we halen ze graag in huis om er nog meer van te kunnen genieten. Dat doet ook bloemstyliste Annabelle Hickson in het verre South Wales, Australië al jaren. In dit boek geeft zij adviezen en tips voor het maken van eenvoudige boeketten van een simpele natuurlijke schoonheid tot botanische arrangementen en originele versieringen voor feestelijke gelegenheden. Zelf wordt ze nog altijd blij van haar werk: "Het experimenteren met bloemen opent je ogen voor alles wat groeit en bloeit".

Uitgeverij Terra, ISBN 978 90 8989 8067, hardcover, 224 pagina's, € 29,99.

Tuinieren om de wereld te redden

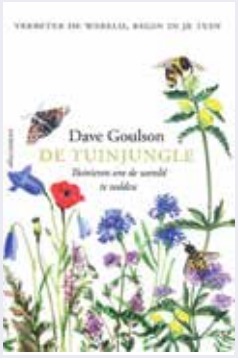

De titel van het boek spreekt al tot de verbeelding. Je hoeft echt niet op safari in Afrika; hier in onze eigen tuinen, vlak voor onze neus, recht onder onze voeten, leeft al zoveel boeiends, we moet er alleen nog even oog voor krijgen. Het is Dave Goulson, bijenprofessor en oprichter van de Bumblebee Conservation Trust wel toevertrouwd om met zijn persoonlijke verhalen en anekdotes mensen te enthousiasmeren voor alles wat dicht bij huis te zien en te beleven is. Hij schrijft lichtvoetig, maar in zijn boek deelt hij met de lezer ook zijn zorgen, want zo goed gaat het al een tijd niet meer met allerlei beestjes, die elk op zich toch een belangrijke schakel vormen in ons ecosysteem. Onze tuin is bij uitstek de plaats waar we het contact met de natuur kunnen herstellen. Met relatief weinig inspanningen (soms zelfs door minder doen in plaats van meer!) maken we van onze tuinen een keten van kleine natuurreservaatjes.

Atlas Contact, ISBN 978 90 4503 9350, paperback, ca. 304 pagina's, € 24,99.

Basisgids Wilde bijen

Meer dan 100 soorten - hun belagers - 600 foto's

In Nederland komen zo'n 360 soorten bijen voor, waarvan de honingbij de bekendste is. In deze uitgave brengt Pieter van Breugel, de Nederlandse expert op gebied van insectenhotels, een mooie selectie van 133 soorten wilde bijen bijeen. Heel wat van deze soorten kunnen we in onze eigen tuinen rond zien vliegen, al valt het echt niet mee ze te deteermineren. Alleen al omdat het zulke nijvere diertjes zijn dat ze voortdurend onderweg zijn en geen moment stil zitten om zich goed te laten bekijken. Het helpt wel dat dit boek je vertelt op welke bloemen je welke bijen kunt verwachten, welke leefwijze ze hebben en ook op welke opvallende kenmerken je kunt letten. Zo ontdek je dan misschien toch de behangersbij, de klokjesbij, de kattenstaartbij, de pluimvoetbij of grote wolbij. Maar wat misschien wel belangrijker is: dat beetje aandacht voor alles wat vliegt levert je heel veel extra tuinplezier op.

KNNV Uitgeverij, ISBN 978 90 5011 6848, 144 pagina's, € 22,95

De tuin

Ontdek de verborgen boodschappen van wind, wolken, planten en dieren

Tegenwoordig kijken wij meer naar televisie en internet om te weten hoe het met het weer, de tijd, de seizoenen, het klimaat is, dan dat wij buiten opmerkzaam zijn en de signalen van de natuur, van planten en dieren oppikken, die ons van alles hierover vertellen. Peter Wohlleben, boswachter van beroep en schrijver van de bestseller 'Het verborgen leven van bomen' heeft wederom een boeiend boek geschreven over wat er in de natuur allemaal te zien en te ervaren is, in het bos, maar ook veel dichter bij huis. Hij schrijft onderhoudend, met aardige anekdotes, over tal van fascinerende fenomenen in de natuur, waardoor je voortaan met andere ogen naar je tuin kijkt.

A.W. Bruna Uitgevers, ISBN 978 94 0051 1064, 208 pagina's, € 18,99.

Bazaar

Vegetarische recepten uit het Midden-Oosten

Al zijn er tegenwoordig allerlei recepten op internet te vinden, het is toch ook fijn om een boek door te bladeren, of bij de hand te hebben tijdens het koken. Het boek Bazaar, bijvoorbeeld, waarin de Brits-Iraanse Sabrina Ghayour laat zien dat vegetarisch koken beslist niet moeilijk hoeft te zijn. Met haar heerlijke recepten afkomstig uit de Arabische keuken zet je je gasten prachtige gerechten met verrassende smaken voor. Zelfs de verstokte vleeseters zullen ervan genieten en hun lapje vlees niet missen.

Uitgeverij Good Cook, ISBN 978 94 6143 2124, 240 pagina's, € 25,95.

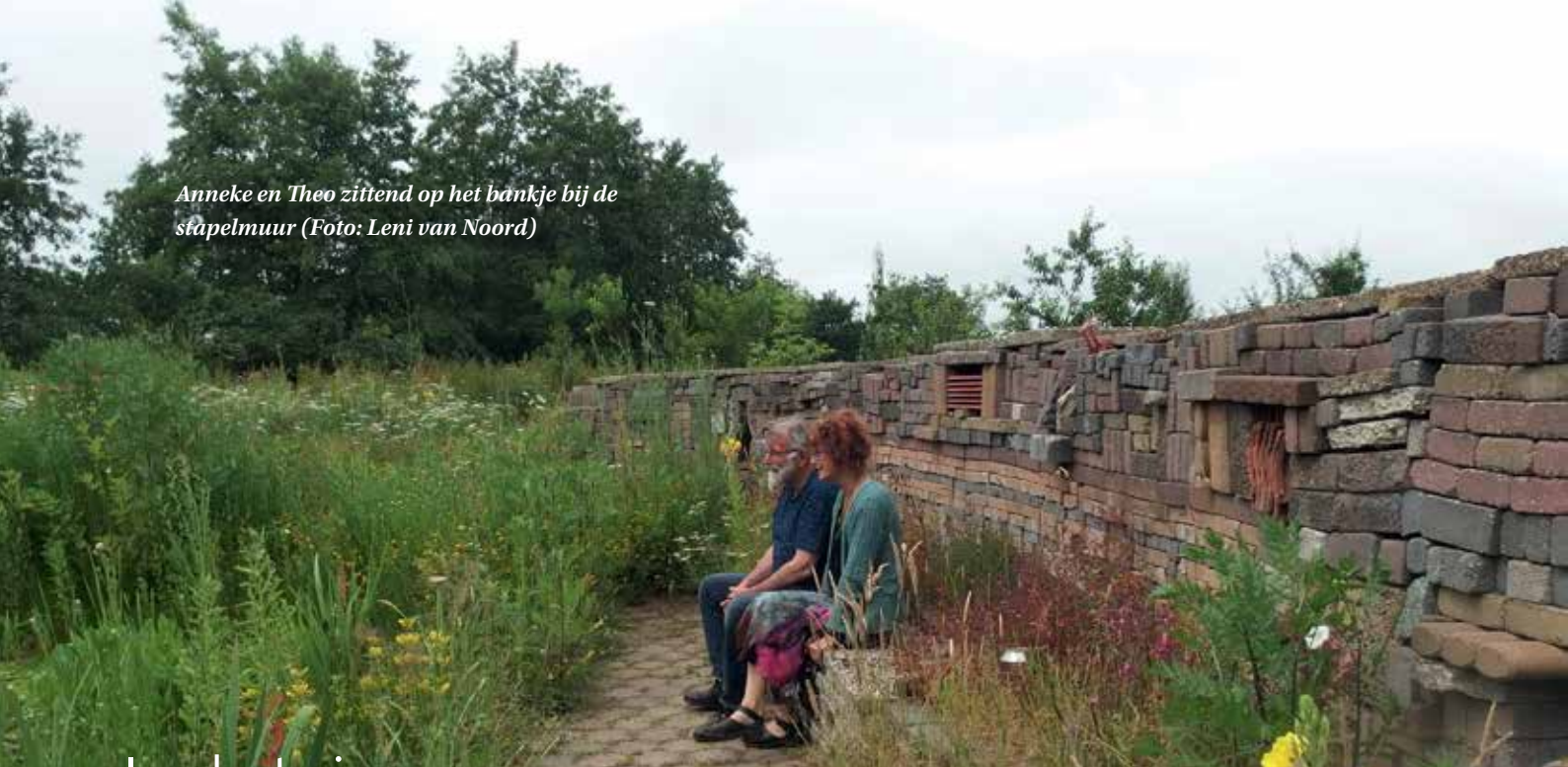

Anneke en Theo zittend op het bankje bij de stapelmuur (Foto: Leni van Noord)

In de tuin van...

Theo en Anneke Bakker

Een siertuin met plantenborders, leuke zitjes en een schuurtje, een flinke moestuin met een kas waar ze een groot deel van het jaar van eten, een indrukwekkende vijver, onbekende fruitboomrassen; de tuin van Theo en Anneke vormt een groen eiland met een hoge mate van biodiversiteit in een zee van strakke groene weiden en uniforme gewassen om hen heen. Hun geheim? "We tuinieren vanuit het idee: 'wij zijn de medewerkers, de natuur is de baas', gestoeld op het gedachtegoed van 'ecotect' Louis le Roy."

DOOR: **LENI VAN NOORD**

De siertuin is het domein van Anneke.

Friesland, Buitenpost: gesitueerd aan de rand van het dorp bevindt zich de thuisbasis van Theo en Anneke. Ze wonen er alweer dertig jaar. Hun drie kinderen groeiden er op, vlogen uit. Inmiddels is de familie uitgebreid met vijf kleinkinderen. Zo'n zes jaar geleden verruilde het echtpaar het werkende leven voor het pensionadoschap. Hun week is aardig gevuld met sociale activiteiten en het tuinwerk. Ze onderhouden samen de moestuin. Theo doet het maai- en snoeiwerk. Anneke ontfermt zich over de borders in de siertuin. "De rest van de tuin, dat is de passie van Theo," lacht Anneke. "En daar geniet ik van mee!"

Onbekend appelbomenras

Lopend door de tuin vallen diverse volwassen fruitbomen op. Met een knipoog legt Theo uit: "Het zijn onze

"We tuinieren vanuit het idee: 'wij zijn de medewerkers, de natuur is de baas'

'Pauzeappelbomen', meegenomen uit onze vorige tuin. Voor de meeste tuinders een onbekend ras. Destijds was het principe op de lagere school van onze kinderen: snoepen mag, als het maar gezond is. De plaatselijke groenteboer zorgde voor een kist met fruit in de klas. Een juf met groene vingers vroeg de kinderen bloempotjes met aarde mee te nemen. Appel op, pitjes in het potje en zo ontstond in de loop van het schooljaar een kleine boomgaard in de vensterbank op school. Later kwam dit mee naar huis en bij ons groeiden ze verder. De bomen produceren een zee van bloesem en kilo's fruit."

Pawpaw

Verderop heeft Theo een nieuwe boomgaard aangelegd. Met wat minder gangbaar fruit zoals amandel, moerbei, nectarine, kweepeer, mispel en pawpaw. In het rijtje is de pawpaw (*Asimina triloba*) vrij onbekend. De boom komt voor in Noord-Oost Amerika en Canada. Hij werd vroeger al door de Indianen gebruikt voor z'n vruchten met een heerlijke zoete smaak die lijkt op een combinatie van ananas, banaan en mango. In principe is de pawpaw zelfbestuivend, maar met een partner erbij produceert hij beduidend meer fruit. Dus plantte Theo twee exemplaren. Een groepje reeën dat de tuin af en toe bezoekt, blijkt de pawpaw lekker te vinden en decimaliseerde een van de twee bomen. "Hopelijk trekt die met de tijd weer bij."

Juweel

In de moestuin verbouwen Anneke en Theo zo ongeveer een heel alfabet aan groenten. De kas is het onderkomen van tomaten en een druif. Theo wijst op een detail van dit glazen huisje. "Ik kreeg een kas aangeboden van iemand die er vanaf wilde. Het bleek een zogenaamde muurkas te zijn. Maar bij ons ontbrak de juiste muur om hem tegenaan te zetten. Ik heb net zolang gezocht tot ik eenzelfde exemplaar vond, vervolgens een palenconstructie gefabriceerd waar beide delen tegenaan konden staan, en zo is het een bijzonder element in de tuin geworden." En er zijn nog méér bijzondere elementen in deze tuin. Achter de kas ligt een juweel van een vijver, ingebed in natuurlijk groen. De vijver is een voormalige 'dobbe', een kuil waaruit vroeger het vee dronk. "We hebben de dobbe vijf jaar geleden uitgebaggerd. Inmiddels groeien er lissen, dotters en waterlelies en is het een thuis voor verschillende soorten kikkers en salamanders. Het terrein erom heen hebben we ingezaaid met een wilde bloemenmengsel. Van het vroege voorjaar tot laat in de herfst is de tuin een eldorado voor bijen, libellen en vlinders."

Bietenoogst (Foto's: Theo Bakker)

Inspiratiebron

Aan de koude kant van de vijver heeft Theo van oude tegels, dakpannen en

Jonge pawpawboom (Foto: Leni van Noord)

klinkers een stapelmuur gemaakt. “Deze houdt de noordoostenwind tegen en warmt ’s zomers op zodat kikkers en salamanders er op zitten te zonnen.” De muur is zo’n vijftien meter lang en twee meter hoog. Inspiratiebron is het gedachtegoed van Louis G. Le Roy (1924-2012). Hij was een Nederlands beeldend kunstenaar, schrijver en leraar tekenen en noemde zichzelf een ‘ecotect’. Hij is o.a bekend van de Ecokathedraal die hij bouwde in Mildam bij Heerenveen. Centraal in zijn ideeën is het uitgangspunt dat de mens - in plaats van te beheersen - sámenwerkt met de natuur om haar groei te optimaliseren. Theo volgde de werkwijze van Le Roy en stapelde de muur zonder hechtmiddel. Materialen vindt hij op het internet, zoekend op ‘gratis af te halen’. Het liefst binnen een straal van tien kilometer. Heeft hij weer wat gevonden, dan kan er verder worden gewerkt. De muur is inmiddels klaar. Het leggen van een paadje om de vijver met de breedte van een kruiwagen is een ander meerjarenproject dat nu bijna letterlijk ‘rond’ is. “Het is een manier van recyclen. En ik houd van de charme van iets ouds.”

Paradijsje

De tuin van Theo en Anneke is volgens hen ‘niet om door een ringetje te halen’. De natuur gaat voor. Ze creëren bewust struikgewas en rommelhoekjes voor vogels en insecten. En ze bezigen de gedachte: bij een hoogtepunt in de tuin hoort nu eenmaal een tijd van verval. Een rijtje sneeuwklokjes aan de rand van het gazon heeft kunnen uitgroeien tot een ware witte deken. “Simpel en alleen omdat we het gras pas maaien nadat het loof helemaal is afgestorven. Ja, en dan ziet het gazon er een tijdlang niet uit.” Ondanks het meebewegen met de natuur vergt het onderhoud van de tuin toch nog aardig wat werk. “Maar na gedane arbeid is er niets mooiers dan midden in ons paradijsje te zitten en te genieten van wat de natuur ons geeft.”

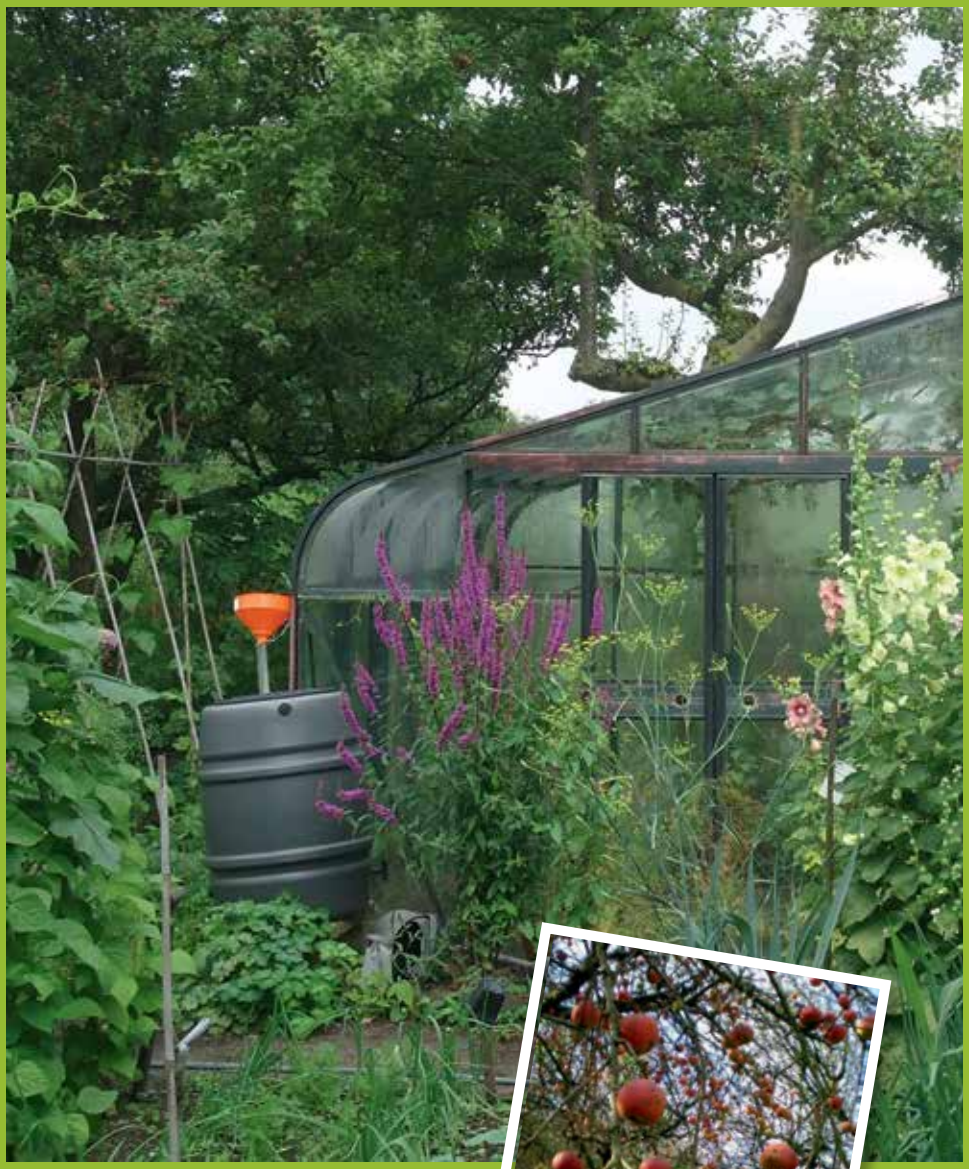

De kas die Theo heeft geconstrueerd uit twee muurkassen. (Foto’s: Theo Bakker)

De bomen hangen ieder jaar vol met ‘pauzeappels’.

Oproep voor “ In de tuin van....”

Kent u een tuinier die weleens in het zonnetje gezet mag worden? Denk aan iemand die iets bijzonders kweekt, een heel speciale tuin heeft, een favoriete hobby heeft waar hij/zij alles over kan vertellen, iemand die al heel jong actief is in de tuin, … noem maar op. Misschien vind u het ook leuk om zelf eens uw verhaal te doen? Ook dan horen wij het graag. Stuur een mail met uw naam, woonplaats en telefoonnummer naar tuinliefhebber@avvn.nl. Vermeld dat het gaat om de rubriek ‘In de tuin van…’. Wij nemen dan contact met u op.

NIEUWE ROUTE VOOR

AANVRAAG BEMESTINGSADVIES

Of u nu een moestuin hebt of een siertuin, een gezonde en vruchtbare bodem is zoals u weet essentieel voor het kweken van sterke planten zonder ziekten en plagen. Daarom is het nuttig om af en toe uw tuingrond eens te laten testen. Het AVVN biedt u al jaren de mogelijkheid daartoe en zorgt voor een op de voedingstoestand van uw grond afgestemd bemestingsadvies.

De route voor het aanvragen van een bemestingsadvies is echter gewijzigd. Het aanvraagformulier dat u voorheen in De Tuinliefhebber aantrof is vervallen. De gegevens dienen voortaan digitaal aangeleverd te worden. En u verzendt uw formulier en grondmonster niet meer naar het AVVN, maar rechtstreeks naar het grondonderzoekbedrijf Eurofins. Natuurlijk blijven de kosten voor het beoordelen van uw bodemmonster en het bemestingsadvies hetzelfde: € 45,00.*

Hoe gaat het nu in zijn werk als u interesse heeft in een bemestingsadvies?

- U maakt € 45,- over op IBAN NL 07 INGB 00000 10952 t.n.v. AVVN te Utrecht onder vermelding van ‘bemestingsadvies’ en uw e-mailadres.

- Vervolgens stuurt u een e-mail naar info@avvn.nl waarin u om toezending vraagt van het aanvraagformulier bemestingsadvies. Wij zenden u die dan toe, na ontvangst van uw betaling, samen met de instructies voor het nemen van een grondmonster en hoe u het grondmonster naar het laboratorium verzendt.

- Wanneer wij de analyse van het laboratorium binnen hebben, zetten we dit om naar een bemestingsadvies en mailen dat naar u.

Dankzij deze nieuwe manier van aanvragen is de verwerkingstijd korter en krijgt u sneller het bemestingsadvies in uw mailbox. De aanvraagformulieren die voorheen in De Tuinliefhebber stonden kunt u niet meer gebruiken.

* *Voor iedereen die lid is van een aangesloten vereniging, lid van de Vriendenkring of abonnee van De Tuinliefhebber. Bent u dit niet? Dan dan betaalt u € 60,--.*

Gedroogde **bonen** uit de **tuin**

De tuin wordt langzaam bruin en kaal. Ik graaf de dahlia's uit en pak de artisjokplant in met veel stro. De droogbonen liggen thuis te drogen in de peul. De rode kool en de laatste pompoen gaan mee naar huis. Ik ga nu niet meer zo vaak naar de tuin. Alleen nog een keer om de waterleiding in mijn huisje af te sluiten voor de vorst invalt.

DOOR: MARLEEN VAN ES

Elk jaar reserveer ik een plek in de tuin voor droogbonen. De gemarmerde peulen van de borlottiboon zien er prachtig uit en knalroze kidneybonen zijn vers geoogst een lust voor het oog. Drogen vind ik een fijne bewaarwijze omdat de ruimte in mijn vriezer beperkt is. Bovendien doet het drogen van bonen weinig met de smaak en structuur, mits je ze niet jaren opslaat. Het enige minpuntje dat ik kan bedenken is de tijd die het kost om bonen te bereiden. Je kunt niet *last-minute* besluiten om de bonen te eten, want het weken en koken vergt enige planning. Die voorbereiding kun je wel op een eerder moment doen, bijvoorbeeld in het weekend, want je kunt ze prima een paar dagen in de koelkast bewaren.

Witte droogbonen (Foto's: Marleen van Es)

Peulen van borlottiboon

Een grote pan *cassoulet* (Franse bonenschotel) is voor ons troost-eten. Die troostende werking hebben we ontdekt tijdens een meerdaagse wandeltocht door het zuidwesten van Frankrijk. Cassoulet kun je in bijna elk Frans buurtwinkeltje voor een paar euro kopen en eenvoudig op een campingbrandertje verwarmen. Uitgeput en uitgehongerd konden we de blikken met bonen met worst echt waarderen. Natuurlijk gaat er niets boven een pan met zelfgemaakte cassoulet. Voor dit recept heb ik het kookboek *French Country Cooking* (1951) van Elizabeth David geraadpleegd. Haar recept leidt ze in met de verschillende vleessoorten die worden gebruikt. Ze sluit haar verhaal af met *"The essentials are good white haricot beans and a capacious earthenware pot"* (witte bonen en een ruime aardenwerk pot). Je kunt haar recept dus gerust aanpassen en bereiden met vlees dat hier beter verkrijgbaar is. De voorgeschreven gans heb ik vervangen door *Confit de Canard* en de Franse worst door kleine Catalaanse braadworstjes.
Misschien heb je witte kookbonen of cannellinibonen in de tuin gezaaid. Die geven de meest originele smaak. Andere droogbonen zoals borlotti zijn ook bruikbaar. Zelf de bonen weken en koken geeft het gerecht een prettige, losse structuur. Door de hoeveelheid vlees is het aan te raden een grote pan te maken. Je kunt er makkelijk met 6 tot 8 personen van eten en een restje kun je later eenvoudig opwarmen.

Eigenlijk is vlees bij bonen niet echt nodig; bonen zijn namelijk goede vleesvervangers, ze bevatten eiwitten. Omdat wij weinig vlees eten zet ik ze zelf regelmatig op tafel. Standaard voeg ik bonen aan Mexicaanse gerechten toe en vaak gaan ze in de soep. Ik heb ontdekt dat je na het eten van maaltijdsoep met bonen niet snel weer honger krijgt.

Borlottibonen hebben een kruidige smaak waarmee je lekkere combinaties kunt maken, bijvoorbeeld met pompoen, zoals hiernaast. Maar je kunt ook aan venkel of paprika denken. Ik vind gepureerde soep lekker, maar dat kunt je naar smaak aanpassen, bijvoorbeeld deels pureren of juist helemaal niet.

Cassoulet, klassieke Franse bonenschotel

Voor 6-8 personen

Dit heb je nodig:

- 750 g witte bonen
- 3 uien
- 5 tenen knoflook
- 2 gedroogde tomaten
- 200 g gerookte spekblokjes
- 1 eetlepel tomatenpuree
- 2 takjes tijm
- 1 liter bouillon
- 1 eetlepel olijfolie
- 270 g varkensbraadworstjes met knoflook (bijv. Catalaanse worstjes)
- 2 gekonfijte eendenbouten
- 100 g broodkruimels
- zout en versgemalen zwarte peper

Zo maak je het:

Week de witte bonen een nacht in ruim water. Giet de bonen af en breng ze met voldoende vers water aan de kook. Zet het vuur laag en laat 1 uur zachtjes koken. Controleer of de bonen gaar zijn.
Snijd de uien fijn en kneus de knoflook. Snijd de gedroogde tomaten in reepjes.

Bak de spekblokjes in een ruime pan op middelhoog vuur 5 minuten aan. Voeg de ui en knoflook toe en bak kort mee. Doe de tomaat en tomatenpuree erbij.
Rits de blaadjes tijm van de takjes en voeg toe. Schenk de bouillon erbij en laat het geheel 20 minuten zachtjes koken.
Verwarm de oven voor op 180 graden Celcius.
Verwarm de olijfolie in een koekenpan en bak de braadworstjes in 10 minuten bruin.
Leg de eendenbouten in een grote ovenbestendige braadpan. Doe er een paar eetlepels vet uit het blik bij. Voeg de worstjes en de bonen toe en schenk de bouillon met de uien en het spek over het geheel.

Zet de braadpan op het vuur en breng even aan de kook. Proef en breng op smaak met zout en peper. Haal de pan van het vuur en strooi de broodkruimels over de bonen.
Schuif de pan voorzichtig in het midden van de oven en bak de cassoulet 1 uur tot de bovenkant goudbruin is.
Bij dit gerecht past een frisse salade en jonge rode wijn.

Gedroogde borlottibonen: de zaden.
(Foto: Cecile Kuipers)

Vegan maaltijdsoep met borlottibonen en flespompoen

Vegan!

Voor 4 personen

Dit heb je nodig:

- 200 g borlottibonen
- 2 uien
- 3 eetlepels olijfolie
- 3-4 blaadjes salie en extra om te garneren
- 1 laurierblaadje
- 1 flespompoen
- 1 liter groentebouillon
- zout en versgemalen zwarte peper

Zo maak je het:

Week de borlottibonen een nacht in ruim water. Giet de bonen af en breng ze met voldoende vers water aan de kook. Zet het vuur laag en laat 1 uur zachtjes koken. Controleer of de bonen gaar zijn.
Snijd de uien in dunne ringen.

Verhit 2 eetlepels olijfolie in een ruime pan. Bak de uien samen met de salie en laurier op laag vuur in 15 minuten zacht.
Snijd intussen de pompoen in blokjes. Voeg de pompoen toe en bak 5 minuten mee.

Schenk de bouillon bij de ui en pompoen. Laat zachtjes koken tot de pompoen zacht is. Doe de bonen erbij en laat ze warm worden.
Verwijder het laurierblaadje en pureer de soep met een staafmixer.
Proef en breng de soep op smaak met zout en peper.
Verwarm 1 eetlepel olijfolie in een kleine koekenpan en bak een aantal blaadjes salie. Garneer de soep met de salie.

De Wiltfang®
Natuurlijk voor tuinliefhebbers

Bezoek onze (web)shop :
Industrieweg 7, 3738 JW Maartensdijk
Telefoon: 0346 - 218111, www.dewiltfang.nl
info@dewiltfang.nl
Onderdeel van Meuwissen Agro BV

DE DUURZAME TUIN.NL

Als uw groen écht groen moet zijn.

Ons uitgangspunt is een tuin te maken en te verzorgen met materialen die vrij in de natuur voorkomen. Door gebruik te maken van effectieve microorganismen, het toepassen van water in de tuin en inheemse beplanting, ontstaat er op een goede manier een levende tuin, waar u jaren plezier van zult hebben.

Bent u een echte duurzame tuinliefhebber, bezoek dan onze webshop deduurzametuin.nl

Bent u geïnteresseerd in onze werkwijze of wilt u meer informatie over ons productassortiment? Neem dan contact met ons op: 0182 618 455 – info@deduurzametuin.nl – deduurzametuin.nl

CHR. DE LEEUW & ZONEN
Voor een uitgebreid assortiment:

- Biologische zaden
- Groentezaden
- Kruidenzaden
- Bloemzaden
- Grond en meststoffen
- Tuingereedschap
- Pootaardappelen en plantuien

Openingstijden:
Maandag – Vrijdag 8.00 – 18.00 uur. Zaterdag 8.00 – 12.30 uur
Een zadencatalogus kunt u downloaden of bij ons aanvragen.
Achterweg 57 • 4124 AE Hagestein •
Tel 0347-35 12 55 • info@chrdeleeuw.nl •
www.chrdeleeuw.nl

Ecotuintje
DUURZAME TUINPRODUCTEN
Moestuinbakken, tuingereedschap, kweekaccessoires, biologische zaden, insectenhotels, voederhuisjes, nestkasten en meer.
WWW.ECOTUINTJE.NL

Bijna jarig? Vraag geen kado maar een donatie.
Vraag je gasten om donaties voor kankeronderzoek. Met jouw feestje komt de dag dichterbij dat niemand meer hoeft te sterven aan kanker.
Kijk op kadoneren.nl
KWF KANKER BESTRIJDING

#REN TEGEN KANKER
NN Marathon Rotterdam, 5 april 2020
rentegenkanker.nl/rotterdam
NN MARATHON ROTTERDAM
KWF KANKER BESTRIJDING

Vraag het ons!

Mail uw vraag naar:
tuinliefhebber@avvn.nl

Het postadres:
AVVN Redactie De Tuinliefhebber
Vogelvlinderweg 50
3544 NJ UTRECHT

Vermeld in het onderwerp:
'groene vraag'.

Heeft u een 'groene' vraag?
Het groene vragenteam van De Tuinliefhebber helpt u graag.

Achterstallig snoeiwerk druif

Kort geleden heb ik een andere tuin betrokken. Hier vond ik een druivenrank met een snoeiachterstand, er zijn veel uitlopers die verhout zijn. Mijn vraag is: hoever mag ik in het verhoute gedeelte snoeien?

Het is goed mogelijk om een druif ver terug te snoeien tot in het oude hout, mits je dit maar doet wanneer de plant 's winters in rust is en de sapstroom dus zo goed als stil staat. De beste tijd om te snoeien is vroeg in de winter, zo rond of kort na de kerst, in december of januari, als het nog niet vriest. Snoei de plant terug tot een beperkt aantal gesteltakken (de onderste legger minimaal 40 cm van de grond) en snoei de zijtakken hiervan terug tot op enkele knoppen.

Kuilen in het gazon

Het gazon op mijn volkstuin is afgelopen winter geteisterd door woelratten/woelmuizen. Ze hebben gangen gegraven die ik weer heb dichtgetrapt. Het gevolg is dat mijn gazon 'hobbel de bobbel' is geworden, wat moeilijk te maaien is. Wat kan ik doen en wanneer om het weer mooi te krijgen?

Inderdaad is een hobbelig grasveld een ergernis; niet mooi en ook heel lastig te maaien.

Wanneer de kuilen niet al te diep zijn (een paar cm) , dan kunt u ze vullen met wat grond, daar groeit het gras dan wel weer doorheen. Zijn ze dieper, dan werkt dat niet en moet je de grond eronder aanvullen.

Om de zode op te kunnen lichten maak je met een spa boven de kuil een grote H in het gras, je kunt dan met een bats (platte tuinschep) de 2 'flappen' oplichten en omklappen. Neem niet te veel grond mee, maar steek vlak onder de zode. Vul de grond op met goede tuingrond, goed aanstampen, en dan de zoden weer erop terugleggen.

Op internet is een duidelijk filmpje hierover: ga naar youtube en zoek op 'kuilen en gaten in het gazon'.

Afvallende pruimen

Ik heb een vele tientallen jaren oude pruimenboom (Opal). De boom laat mij nooit in de steek en ook dit jaar zit hij weer overvol met deze lekkere pruimen. Echter, er vallen nu halfrijpe pruimen af met een harsachtige druppel op de schil die van binnenuit is gekomen. Hoe komt dit en wat kan ik daartegen doen?

Het is vaak wel zo dat de eerste pruimen een harsachtige druppel hebben op de schil. Maar kennelijk is er nu bij uw boom meer aan de hand. Een mogelijke oorzaak van vruchtval is droogte. Op nogal wat plekken is er onvoldoende water in de grond, nog als gevolg van de droge zomer van vorig jaar. Dat de boom overvol zit, kan ook meespelen: vruchten kunnen elkaar eraf drukken voordat ze rijp zijn.

Remedie: Geef de boom de zomer door goed water. Waar heel veel pruimen hangen kunt u wat dunnen, maar dat is voor nu (in juli werd de vraag gesteld) te laat, meer iets voor volgend jaar dus. Of waarschijnlijk een jaar later, de boom kan na een rijke dracht nogal eens een vruchtjaar overslaan...

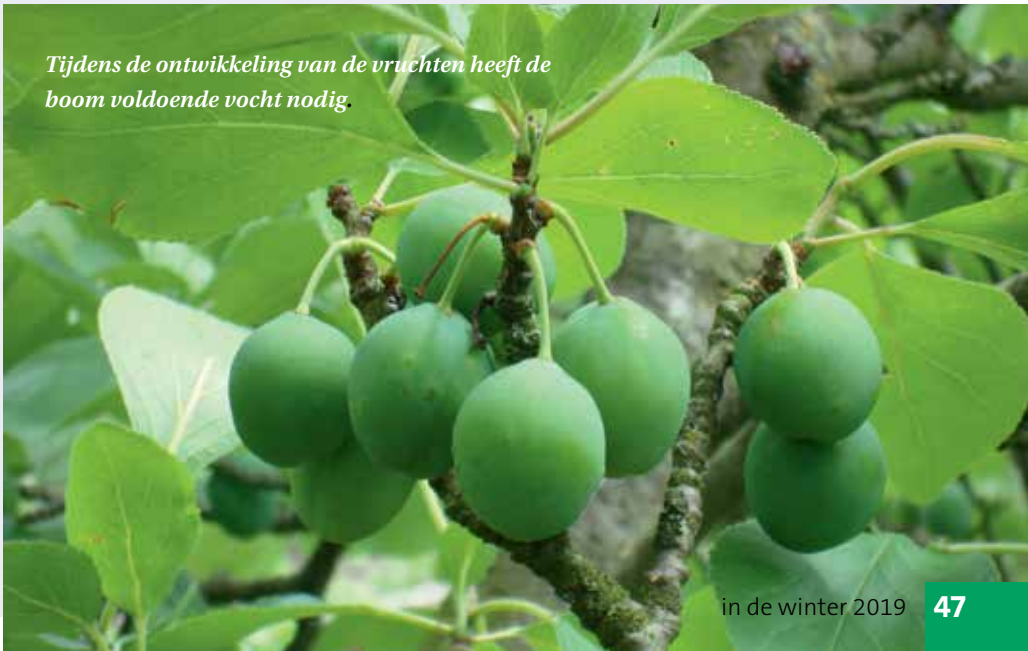

Tijdens de ontwikkeling van de vruchten heeft de boom voldoende vocht nodig.

De Tuin liefhebber

Wilt u ook een abonnement op De Tuinliefhebber?

Abonnement op De Tuinliefhebber

De Tuinliefhebber wordt, als onderdeel van het lidmaatschap van het AVVN, verspreid over alle leden van de bij ons aangesloten volkstuinverenigingen. Daarnaast is het mogelijk een abonnement te nemen op ons blad.

Een proefabonnement / cadeau-abonnement aanvragen?

Wilt u een kennismakingsabonnement nemen? Of kent u een iemand die u graag een abonnement cadeau doet?

Voor een proefabonnement betaalt u geen € 15,95 (normale jaarprijs) maar slechts **€ 12,50**. Na een jaar sturen wij een factuur voor verlenging.

Ga voor uw aanvraag naar onze website:
www.avvn.nl/bestelformulier,
vul daar de gegevens in en wij regelen de rest.

Retouradres
AVVN
Vogelvlinderweg 50
3544 NJ UTRECHT

avvn

Vakblad voor natuurlijk tuinieren